Ára: 130 FORINT

www.mazsihisz.com 63. évf. 14. szám 2008. augusztus 1. Támuz 29. 5768.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

„Fogolycsere” Izraelben (4. oldal)

Mártír-istentiszteletek (5–6. oldal)

MEGTÖRVE, DE NEM ELHAGYATVA

Az Emánuel Alapítvány megemlékezése

„Hosszú évek óta minden év júliusának első vasárnapján együtt vagyunk itt, az Ezüstfánál, amelynek fémlevelei és lombjai egyre csak gyarapodnak, és mindegyik levélkéjük egy-egy drága halottunk nevét, emlékét örökíti meg. Habár nem vallási ünnepről van szó, mégis a közös együttlét, a találkozás és a fájdalmas emlékezés felmagasztosítja ezeket az órákat, perceket. Amikor imáink között táchánunt mondunk és könyörgünk a bűnbocsánatért, vagy ha Kél erech ápájimot mondunk, vagyis a „hosszan tűrésért” könyörgünk, gyakran arra gondolok: vajon akik velünk ezt tették, könyörögnek-e bűnbocsánatért, vagy nekünk kell helyettük is ezt megtennünk?” – mondta *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató és az Emánuel Alapítvány titkára a vészkorszak áldozatairól szóló megemlékezésen, amelyet a szervezet hagyományaihoz híven a Dohány zsinagóga melletti Raoul Wallenberg Emlékparkban tartottak. Az áldozatok, a túlélők és azok mindmáig be nem gyógyuló lelki sebei mellett szólt egy újabb, hazánkban eddig ismeretlen embermentőről is: *„Egy igazi hősről, csupa nagybetűvel, egy igazi EMBERRŐL, Gennaro Verolino kardinálisról kell hálás szívvel, nagy szeretettel és tisztelettel megemlékeznem, aki a vészkorszak idején, a világháború végén az éhező és rommá lőtt Budapesten dolgozott, mint Angelo Rota munkatársa.”* Zoltai Gusztáv külön köszöntötte a kardinális megjelent rokonait, akik Olaszországból jöttek el, hogy részt vegyenek a rendezvényen. A kántori teendőket *Zucker Immánuel* kántor látta el.

A holokauszt áldozataira emlékeztető, *Varga Imre* szobrászművész által készített színezüst szomorúfüzet idén is nagyszámú hallgatóság vette körül. Nehéz, lehetetlen lenne mindenkit felsorolni: túlélők, rokonaik, a Hitközség országos és körzeti vezetői és számtalan zsidó és nem zsidó, de az áldozatokkal együtt érző budapesti emlékezett és emlékeztetett. A rendezvényen részt vett *Lomnici Zoltán,* a Legfelsőbb Bíróság volt elnöke, *Aliza Bin-Noun,* Izrael állam nagykövete, *Suchman Tamás,* az MSZP országgyűlési képviselője és *Schneider Márta,* a Kulturális Minisztérium államtitkára. *Feldmájer Péter,* a Mazsihisz és *Streit Sándor,* a BZSH elnöke, Zoltai Gusztáv üv. igazgató és *Novák Attila* MCSZ-elnök mellett meg kell még említeni *Egri Oszkárt,* a Mazsihisz jogi képviselőjét. A Mazsihisz vezetőire és ügyvédjére mindig is számíthattak a túlélők, bármilyen kicsi problémával jöttek is, mindig nyitott ajtókra találtak és találnak a Síp utcában.

Verő Tamás rabbi megrendítő részletességgel ismertette a magyarországi és budapesti zsidóság vészkorszak alatti szenvedéseit: *„Szembenézésre hívjuk fel a figyelmet, túlélők, leszármazottak együtt. Tesszük ezt egy különleges helyen. Egy helyen, amely élettel teli kellene legyen, Európa legnagyobb zsinagógájának árnyékában, udvarában. De mégsem így van. Emlékezésünk színhelye egy mikve. A zsinagóga, a Zsidó Múzeum és a Hősök temploma árkádsora által közrefogott kis területre eredetileg vízmedencét terveztek. Nem az lett. […] A gettó felszabadulásakor a zsinagóga udvarán, ezen a területen 24 közös sírba 2281 holttestet temettek el. Most is vannak közöttünk itt olyanok, akik ezt saját szemükkel látták, és közreműködtek abban, hogy az örök élők kötelékébe térteket utolsó nyughelyükre kísérjék”* – mondta megrendülten Verő Tamás, aki beszédében ismertette a szinte felfoghatatlan tényt: a holokauszt minden tizedik, Auschwitz-Birkenau minden harmadik áldozata magyar volt. Beszédében az öröm és remény híreit is megosztotta hallgatóságával: *„A Dohány utcában született Herzl Tivadar által megálmodott helyen, a zsidó államban, Izraelben 2008-ban a hatodik életévüket betöltött gyermek száma 136 900. Hatvannégy esztendővel a holokauszt után egy újabb generáció kezdi iskolai életét. Az ő tiszta hangjuk a ti hangotokat erősíti. Ebből kell erőt meríteni a mostani gyászos órában. Imádkozzunk azért, hogy lelkük legyen egybefűzve az örökké élők kötelékével. Hangozzék fel fohászunk. Adjon a mai emléknap erőt a társadalomnak, hogy szembe tudjon nézni a múlttal, mert akkor biztos vagyok benne, hogy a jelen furcsa eseményeire határozott nemet tud mondani, és a jövőben sem kell aggódnia az idősebb embereknek, hogy a múlt visszatérhet”* – fejezte ki reményét.

Aliza Bin-Noun nagykövet az áldozatokról való megemlékezés mellett külön szólt napjaink aggasztó tendenciáiról is. Leszögezte, hogy mindenféle rasszizmus, faji, vallási vagy szexuális alapon történő gyűlöletkeltés ellen fel kell lépni. Köszöntötte ezenkívül a 60 éves Izraelt, amely nemcsak egy régi és nagy álom megvalósulása, hanem annak biztosítéka is egyben, hogy többé már nincs egyedül és védtelenül a világ zsidósága. Beszámolójából megtudhattuk, hogy a nagykövetség áldozatos munkát végez a felvilágosítás, a társadalmi kommunikáció területén is. Évről évre számos újságírót és tanárt utaztatnak ki a zsidó államba, hogy személyesen is megismerjék annak eredményeit, kultúráját és utánozhatatlan atmoszféráját.

Ezt követően az embermentésben jeleskedő olasz kardinális rokona felidézte nagybátyja alakját, habitusát, és köszönetet mondott a szervezőknek azért, hogy nem feledkeztek meg szeretett családtagjukról. A rendezvény záróakkordjaként ismert zsidó és állami vezetők 6 gyertya meggyújtásával tisztelegtek a holokauszt 600 000 magyar zsidó áldozatának emléke előtt.

Lomnici Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság volt elnöke a hazai zsidóság rendezvényeinek, megemlékezéseinek és ünnepeinek rendszeres résztvevője. Lapunknak nyilatkozva elmondta, nem véletlenül jön el ezekre az eseményekre. Fontosnak és jelzésértékűnek tartja, hogy nem zsidó emberként kifejezze szolidaritását a zsidósággal. Szerinte a magyar társadalomban folyamatosan jelen volt és van az antiszemitizmus, azonban a többség nyitott és toleráns. Nagyon fontosnak és szükségesnek tartja az ilyen és ehhez hasonló megemlékezéseket: „Mindig és mindenhol fel kell lépni a gyűlölet terjesztői ellen, és jogilag is szankcionálni kell tevékenységüket!”

A nagy meleg és a vasárnap délelőtt ellenére több százan jöttek el az Emánuel Alapítvány megemlékezésére. Megtelt az emlékpark. A túlélők arcán a megkövesedett fájdalom mellett ott volt a remény is. Látszott rajtuk, hogy tudják: többé nem ismétlődhet meg a múlt, mert már nem vagyunk egyedül.

Szilágyi Iván Péter

Feldmájer Péter az Azkarákról

– Véleménye szerint a mai Magyarországon mi ezen megemlékezések üzenete és aktualitása?

– Magyarországon a mártírmegemlékezések üzenete az, hogy emlékezni és emlékeztetni kell azokra a szörnyű időkre, amikor magyar állampolgárok százezreit gyilkolták meg. Aktualitása ezeknek a megemlékezéseknek nem kellene, hogy legyen, de sajnos mindig van: a felébredő zsidóellenes, antiszemita nézetek.

– A többségi társadalom kellőképpen foglalkozik a témával, figyel az ilyen megemlékezésekre?

– A többségi társadalom ezekre nagyon odafigyel. A május végétől július végéig tartó mártír-istentiszteletek többségükben különböző vidéki városokban zajlanak, és a helyi médiákban igen nagy visszhangot váltanak ki. Nemcsak a megemlékezés ténye jelentős, hanem az is, hogy példát mutat a zsidó közösség az egész magyar társadalomnak arról, hogy nem szabad megfeledkeznünk halottainkról, emlékezni kell rájuk. Természetesen be kell tartanunk a gyász szabályait, vagyis nem szabad azt túlzásba vinni, de ahol erre lehetőség van, ott évente legalább egy alkalommal emlékeznünk kell.

– Hogyan, milyen eszközökkel lehet az emberek figyelmét hatékonyan felhívni az antiszemitizmus és a gyűlölet veszélyeire?

– A magyar társadalom jelentős része tisztában van az antiszemitizmus és a faji alapú gyűlölet veszélyeivel. Sajnos, akik ilyen érzelmeket táplálnak, akik ilyen nézeteket hangsúlyoznak, azok is tisztában vannak ezekkel a veszélyekkel, mégis folytatják negatív kampányukat. Csak a társadalmi összefogás, a folyamatos iskolai nevelés lehet az, ami hosszú távon segíthet ezt a kérdést orvosolni.

Nem lehet azt figyelmen kívül hagyni, hogy az utóbbi másfél évtizedben a zsidóellenes, antiszemita értelmiségi körök folyamatos antiszemita nevelési tevékenységet folytatnak, ezek a torz gondolkodású, de tanult emberek igyekeznek minél több gyermeket és fiatalt a zsidóellenességre nevelni, felhasználva a rendes és állami, egyházi, önkormányzati, alapítványi oktatási rendszert, illetve az oktatási rendszeren kívüli valamennyi régi és modern eszközt, ideértve az internetet, ifjúsági csoportok, táborok stb. szervezését.

Erre a legnyilvánvalóbb példa az, hogy ma már egy önkormányzati iskolában, amelyet állami pénzen tartanak fenn, egy nyilvánosan náci egyenruhában mutatkozó és fasiszta nézeteket valló személyt igazgatónak választottak meg, és úgy tűnik, hogy meg is kezdheti e minőségében a tevékenységét. Egy olyan iskolában, ahol egy ilyen ember az igazgató, nagy valószínűséggel a tanulóifjúságot nem megfelelően fogják nevelni.

Csak a többségi társadalom akadályozhatja meg, hogy ismételten megtörténjen az, ami már egyszer a 20-as években megtörtént, hogy a társadalom jelentős csoportjait politikusok, vezető értelmiségek antiszemitává nevelték át.

SZIP

Egy betartott ígéret

Csak néhány hete, hogy kilencvenéves születésnapja alkalmából *Heisler Laci* bácsi meghívta rokonait, barátait és ismerőseit a Goldmark Terembe, ahol a résztvevők remek hangulatban köszönthették az ünnepeltet. Sokan izgalommal várták az eseményt, hiszen számos politikus, köztük az Országgyűlés elnöke is jelezte részvételi szándékát. Utolsó pillanatban azonban feladatai máshová szólították, de *Szili Katalin* ígéretet tett arra, hogy az elmaradt találkozást egy parlamenti meghívással pótolni fogja. Egy udvarias közéleti ígéret betartása manapság nem tartozik a mindennapi események közé. Ez azonban betartatott.

Az elnök asszony meghívására Heisler László, legszűkebb családja részéről fia és menye, valamint *Schweitzer József* és *Frölich Róbert* főrabbik, illetve *Suchman Tamás* országgyűlési képviselő, a Mazsihisz egykori alelnöke és feleségeik kivételes hangulatú estebéden vettek részt a Parlament Gobelin Termében. Szili Katalin személyes hangon üdvözölte a megjelenteket, külön megemlékezve Laci bácsinak a magyarországi zsidóságért végzett rendkívüli munkájáról, a Dohány utcai zsinagóga felújításában vállalt szerepéről, majd kiemelte a magyarországi zsidóság közéleti elismeréséért tett erőfeszítéseit. Heisler László érzelmektől nem mentesen köszönte meg a meghívást. Tíz évvel ezelőtt, nyolcvanéves születésnapján – mondotta – még együtt ünnepelhetett testvéreivel. Tíz éve találkozhattak először mind az öten. Először együtt, a világégés családokat porlasztó éveit követően. Különleges adománya volt a sorsnak, hogy mind az öt Heisler gyerek túlélte a soát. Volt, aki lágerben, volt, aki bujkálva, volt, aki védett házban, volt, aki hadifogságban, s volt, aki a Dunába belelőtten, de megmenekülve. S a nyomorúság évei során – hangsúlyozta Heisler László – egy akkori fiatal zsidó fiú nem is álmodhatott arról, hogy egyszer az Országház vendége lehet.

Szívügye

A baráti találkozón – talán első alkalommal a történelemben – kóser vacsorával kínálták a Gobelin Terem vendégeit. A kötetlen, jó hangulatú beszélgetés során Szili Katalin a Magyar Köztársaság Országgyűlésének arany emlékérmét nyújtotta át Heisler Lászlónak.

Gratulálunk!

Körzeti kitekintő

Frankel

Számos budapesti templomkörzet után a budai Frankel Leó úti zsinagóga ötvenfős küldöttsége is ellátogatott Révkomáromba. A külön autóbusszal érkező csoportot *Tordai Péter* elnök és *Verő Tamás* rabbi vezették. A kirándulás első állomása Tata volt, ahol a nagy múltú közösségről *Einhorn László* tartott ismertetőt. Révkomáromba érkezve, a Menházban *Paszternák Tamás* koordinátor üdvözölte a vendégeket, és bemutatta a zsinagógát, illetve a múzeumot, majd levetítettük *Scheiner Péter* és *Susi* „Emlékezések a jövőért, zsidók Komáromban" című filmjét. A Budapestről a körzet oszlopos tagja, *Medgyesi Andrea* szervezésében, *Haas Judit* irodavezető segítségével szállított kóser ebéd után a férfiak a zsinagógában elmondták a minchát. A kellemes időben mindenki számára öröm volt a belvárosi séta *Paszternák András* vezetésével. A csoporttal együtt érkezett a mexikói *Biringer* család, akik itteni felmenőiket kutatják. Édesapjuk neves szemész volt, aki 1939-ben hagyta el a várost. Közeli rokonságban álltak közösségünk egykori elnökével, *Raab Ferenccel,* akinek felkeresték özvegyét, *Raab Magdát* (Dusi nénit). A kellemes nap után a Frankel visszaindult Budapestre. Tordai Péter elnök a magyarországi zsinagógákról szóló könyvet ajándékozott a KZSH-nak, *Pasternák Antal,* a révkomáromi kile vezetője pedig a városunkat bemutató művet adott a budai körzetnek.

A találkozó megszervezéséért *Arató Juditot,* a Budai Micve Klub vezetőjét és *Sárosi Évát,* a Frankel irodavezetőjét illeti köszönet.

PT

Dél-Pest

Felemelő élményben volt részünk a július 11-i, pénteki istentiszteleten. Vendégünk volt *Sándor György* (Giora Sharon), a kaposvári születésű, 1964 óta külföldön élő operaénekes-kántor, aki megtisztelt bennünket azzal, hogy ő töltötte be az előimádkozói tisztet. *Krizsán Ferencné Karola* alapító tagunk meghívására látogatott el hozzánk, és saját szavai szerint meglepte és jó érzéssel töltötte el az a légkör és hangulat, amit körünkben tapasztalt. E lap hasábjain keresztül is köszönjük a rendkívüli estét.

(Budai)

Nyíregyháza

Nagyszámú érdeklődő jelenlétében nyitotta meg *Villányi András* fotóművész a nyíregyházi hitközségben *Tóth-Ábri Péter* Zsidó pillanatok című kiállítását. A huszonegy színes felvétel a zsidó élet körforgását, jellegzetes mozzanatait és az ünnepeket mutatja be a látogatóknak. Villányi András beszédében kiemelte, hogy a kiállított fényképek a zsidó kultúra megismerésének lehetőségét nyújtják egy olyan időszakban, mikor a gyűlölködés új erőre kapott. A szokások megértését rövid magyarázatok is segítik.

Az állandó fotókiállítás megtekinthető hétfőtől szerdáig 8.00 és 14.00, csütörtökön 8.00 és 17.00 óra között, ezenkívül a 42-417-939-es telefonszámon egyeztetett időpontban, valamint a hitközség honlapján is: www.sofar-ujsag.hu.

Szeged

A hitközség és az Alapítvány a Szegedi Zsinagógáért támogatottjaként ismét az Új Zsinagóga adott otthont a IV. Szegedi Művészeti Akadémia és Mesterkurzus zárókoncertjének. A programban *Boros József* trombitaművész, *Gyivicsány György* harsonaművész, *Maczák János* klarinétművész, valamint *Csanádi László* orgonaművész és mesterkurzusának több mint 40 hallgatója adott koncertet. A megszólaltatott művek között Clarke Az angol királynő bevonulási indulójától Bach D-moll toccata és fugáján át megszólaltatták Dvorák Két szláv táncát és Gershwin Légy jó kislányát is. A legnagyobb sikert Byrd Oxford marcha aratta, melyet közel 40 trombitás és harsonás adott elő a nagyszámú közönség előtt. A koncert része volt a Szegedi Zsidó Hitközség és a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kara által kötött együttműködési megállapodásnak a zsinagóga rekonstrukciója javára.

*

Az idegenforgalom erősítése érdekében a Szegedi Szabadtéri Játékok időszaka alatt vasárnap délelőttönként orgonabemutató várja zsidó, klezmer és egyházi zenével a zsinagógába látogatókat.

L. A.

Hegedűs

Azok a hittestvéreink, akik megkésve érkeztek a szombat délelőtti imádkozásra, már a zsinagóga előtt meglepődtek a kiszűrődő hangokon, mert odabent nem mindennapi cházánut zajlott. Különleges vendége volt a közösségnek *Simon Farkas* személyében, aki Sidney-ben a Central Zsinagóga kántora. Élvezhettük a gyönyörű hangot, az előimádkozásnak azt a formáját, amikor a kántor igazi kávánával (áhítattal) fohászkodik a Mindenhatóhoz. A vendégtől nemcsak előimádkozást, de egy szép haftarát is hallhattunk. Ezúton is köszönetet mondunk Simon Farkasnak a szép istentiszteletért, amely nagy örömet jelentett számunkra.

Olvasóink véleménye

Olvasva Siklósi Vilmosnak, a zalaegerszegi hitközség elnökének beszédét, melynek mondanivalója nagyon sokunknak ismerős, teljes szívemből egyetértek, és azonosulni tudok vele.

Bizony, ha a szüleink élnének, nem értenék ezt a világot, mint ahogy mi sem, nincs eszköz, amivel küzdhetnénk, hogy megváltozzon az emberek gondolkodása. Nincs erkölcsi érték, csak pénz és manipuláció. A pénzszerzés bármi áron, erkölcs, tisztesség nem számít, a gazdasági manipuláció igen. Manipuláció a fejekkel, emberek meggyőzése, még úgy is, hogy nincs benne tisztesség. A tisztesség szót sokszor leírom, mert ez a fogalom – tisztelet a kivételnek – megszűnt létezni, ezt hívják ma a szólás szabadságának!

A magam fogalmai szerint ha két-három ember egymás között zsidózik, az belefér a szólásszabadság fogalmába, ha ugyanezt nagy nyilvánosság előtt teszi, az antiszemitizmus a javából. Számomra a demokrácia azt jelenti, ha nem is értek egyet valamivel, elfogadom azt, hogy a másik véleménye más valamiről, nem akarom fizikai tettlegességgel rákényszeríteni a magam igazságát, főleg, hogy ez a vélemény a kisebbség véleménye.

A zalaegerszegi elnök beszéde óta azt is megtudtuk, hogy a tojásdobálás a véleménynyilvánítás elfogadott eszköze, arra is hajlok, hogy az utcakövet dobálók eltakart arccal „szabadságharcosok", és nem köztörvényes bűnözők.

Úgy érzem, csúszunk lefelé a lejtőn, a hatvanvalahány év nem volt elég az ország irányítóinak, hogy tanuljanak a múltból. A múlt nyilasainak leszármazottjai masíroznak az utcán. Kaposvár, Nagykanizsa, Keszthely, és sorolhatnám. Mikor érti meg a politikai elit, hogy ez már megtörtént egyszer a 20. században? Szenvedő alanyai szüleink és nagyszüleink voltak! Egy-két pofon már nem elég. A szabad, független bíróság talán nem is ebben a világban él? Most kellene példát statuálni, törvényes eszközökkel. Szeretnénk azt hinni, hogy mi egy szabad, demokratikus országban élünk. Talán még nem késő!

Rejtő Gábor, Keszthely

Tisztelt Szerkesztőség!

Az Új Életben megjelent cikkre reagálva tájékoztatom az olvasókat, hogy bár a keresztény történelmi egyházak bennünket sem vontak be a Biblia Éve programba, a Magyar Televízió készít egy műsort Zsidó Biblia címmel, amely az M1-en december 14-én kerül adásba.

Az utódok reménysége következő adásának időpontja: 2008. augusztus 3., 11.25 M1 és 2008. augusztus 3., 14.30 M2. Műsorunkban fontosnak érezzük, hogy időről időre bemutassuk vidéki zsidó közösségeinket is. Adásunk történetében még nem jártunk a szabolcsi megyeszékhelyen, ezért most Nyíregyháza hitközségi életéről készítettünk beszámolót. Ezt követően az első budapesti glatt kóser étterem, a Carmel megnyitójáról is tájékoztatjuk nézőinket!

Üdvözlettel: **Kocsi Zsolt**

Biblia éve – Biblia étke

Néma döbbenettel és értetlenül olvastam az Új Élet 2008. július 1-jei számában a 6. oldalon megjelent cikket A Biblia Éve nélkülünk címmel. Véleményem szerint is az Ótestamentum elengedhetetlen része az egyetemes emberi kultúrának, nélkülözhetetlen alkotás. A hívő ember felekezettől függetlenül a vallás alapjainak tartja, és hisz benne. Mindenki hisz valamiben, még a materialista is. A nem hívő ember pedig elfogadja, nem tagadja létezését, inkább vitatkozik. Elmondom, hogy a cikk végén említett Keresztény–Zsidó Társasághoz semmi közöm; ma reggelig nem is tudtam a létezésükről. Tevékenységüket nem ismerem, még felszínesen sem. Én hiszek, bár templomba nem járok – ennek megvan az oka. De egy terebélyes diófalombja alatt is templomban érzem magam, ha körülölel a csend. És lapozgatom a Bibliát is: nekem egyben van az Ó- és Újszövetség. Nem zsidó vallású vagyok, hanem római katolikus. És szoktam főzni; versenyeken kényeztetem az igazi ínyenceket, akik áldoznak a kulináris örömöknek. Amire legbüszkébb vagyok: a Királyi Étkek Készítője címet is elnyertem, ezenkívül Ezüst Kanál-díjasnak is kikiáltottak. És jött az ötlet: 2008 a Biblia éve.

A Református Egyházban találtam partnerre. Honlapjukon a következő helyen található a felhívás: Bibliai Étkek Gasztronómiai Fesztiválja: http://bibliaeve2008.reformatus.hu/cikk.php?ID_cikk=19

Várjuk a recepteket. Nincs megkötés, nincs vallási hovatartozás, nincs életkor: nyitottak vagyunk, örömmel várunk minden gasztronómiát és hagyományt ápoló és kedvet érző személyt, csoportot, jelentkezzen a pályázatra! (Persze részünkről a kósersági szabályok figyelembevételével – a szerk.)

Mészáros István

Debrecen és határon túli testvérhitközségei találkozója

Kilencedik alkalommal rendezte meg a debreceni hitközség Debrecen és határon túli testvérhitközségei nemzetközi tanácskozását. A rendezvényen részt vettek a környező országok delegációi, a hitközségi elnökök vezetésével: Arad, Nagyvárad, Temesvár, Nagybánya, Brassó, Szatmárnémeti, Bukarest, Pozsony, Érsekújvár, Révkomárom, illetve a kassaiak *Joszi Steiner* főrabbival.

A konferencia témája a „Dialógus" volt, s az eseménysorozat merőben eltért az eddigiektől.

A megnyitóünnepség első előadásában a DZSH elnöke, *Horovitz Tamás* utalt arra, hogy az új vezetőség immár hagyományként tekint e rendezvényre, mely továbbfolytatásra mindenképpen érdemes, évenkénti életre hívása mindannyiunk számára fontos, mert megismerhetjük a testvérhitközségek régi-új problémáit, tanácsokat, lehetőségeket kaphatunk és meríthetünk a csak földrajzilag távolabbi, de lelkületükben igen közeli hitközségek működésével kapcsolatban. Erre szolgált a tanácskozás új formája, a szekciónként különvált, de átjárható és áthallható kerekasztal-megbeszélés.

Az elnök elismerését fejezte ki *Aser Ehrenfeld* „örökös debreceni főrabbinak" 30 éves munkásságáért. Ismertette életútját, rabbitevékenysége állomásait, melyben a DZSH szerencsére már másodszor szerepel, hiszen a rendszerváltáskor, illetve az utána következő néhány évben már debütált az ország második legnagyobb hitközségénél, nálunk, Debrecenben.

A találkozót megtisztelte jelenlétével *Bosák Nándor* katolikus püspök, aki szintén üdvözölte konferenciánkat. Résztvevőink között tudhattuk *Jenei Zoltán* református lelkészt is, aki mindig szívesen tesz eleget meghívásunknak.

Emelte a színvonalat *Feldmájer Péter* és felesége jelenléte is. A Mazsihisz elnökének előadását a hallgatóság nagy érdeklődéssel figyelte, csakúgy, mint Aser Ehrenfeld rabbinkét.

Csukás Judit vallástörténész szintén felszólalt, és ő volt a tanácskozás moderátora is. Nagy hozzáértéssel tartotta kézben mind az előadások, mind a hozzászólások, valamint a szekciókon elhangzottak összefoglalását is.

Négy témában alakultak szekciók: vallási-kulturális, vezetői, gazdasági és közösségi terek, közösségépítési-ifjúsági szekció.

Mindegyik tagozatban igen lelkesen és aktívan vettek részt az oda bejelentkezettek. Örömünkre szolgált, hogy a fiatalok is bekapcsolódtak az érdemi munkába.

Kulturális programként sor került kiállítások megnyitójára, bemutatására, valamint *Deutsch Gábor* tanár úr roppant élvezetes könyvbemutatójára. Könyvekben nem szenvedtünk hiányt, mivel nagy örömünkre a Múlt és Jövő szerkesztősége is megjelent kiadványaival.

A sábbát kimenetelét követően *Sárdi Mária:* Kislány a pokolban című naplóregényének színpadi feldolgozását mutatta be *Budai Tünde* színművésznő, *Kriszt László* rendezésében. A szívszorító történetet a terezini gyermekláger egyik szenvedője, szerencsés túlélője mesélte el.

A közös ebédek, a sálos szöudot összekovácsolta a résztvevőket. A Pásti utcai Bét Hámidrás megtelt imádkozni vágyókkal, amivel beteljesült – nem először – Kápolnási utcai zsinagógánk tóraszekrényének felirata: „Ha eljössz az én házamba, én elmegyek a te házadba!" Reméljük, jövőre is így lesz!

Egy adomány rövid története

Kertész Anna, Bartók egykori tanítványa 1944-ben, anyám elhurcolása után befogadott, és nagy szeretettel gondoskodott rólam. 1946-ban Svájcba távozott, majd Angliában telepedett le, ahol egy hotel tulajdonosaként sok-sok barátot és tisztelőt szerzett a világ különböző országaiból. De szívéhez legközelebb Izrael és a zsidó emberek álltak. Vidámság és optimizmus kísérték élete utolsó évtizedeiben. Legyen áldott emléke!

Utóirat: *Tarján Péter felajánlása Kertész Anna emlékére 500-500 dollár az Újpesti Otthon és a szakszociális részleg javára.*

Táblaavatás

A karcagi önkormányzat és a helyi hitközség emléktáblát emelt *dr. Gergely János* akadémikus emlékére.

Gergely János 2008. február 4-én adta vissza a lelkét Teremtőjének. Karcagon született 1925-ben, hagyományhű, vallásos zsidó családban. Elemi és gimnáziumi tanulmányait Karcagon végezte. Egyetemen először Debrecenben, majd Budapesten tanult. Kutatóorvosként ő teremtette meg a modern immunológiát Magyarországon. Létrehozta az ELTE-n a tudományág tanszékét. Nevéhez fűződik az első korszerű immunbiológiai tankönyv megírása is. Szakterületének kiválósága volt, megbecsülés és tisztelet övezte. Élete folyamán sok elismerésben és kitüntetésben részesült.

Emléktáblájának felavatásán *Deutsch László* főrabbi mondott beszédet, az imákat *Szilágyi Gábor* kántor énekelte.

A Lengyel Alapítvány tevékenysége

Szép kezdeményezést indított útjára a Hannoverben élő *Lengyel Gábor* és *Anikó,* amikor 2000-ben megalapították a „Förderverein für Jüdische Schulen in Budapest" nevű egyesületet, majd 2002-ben a *Dr. Lengyel Márton* és *Janka* Emlékére Alapítványt.

A szülők emlékének ilyetén ápolása a legnemesebb tettek közé tartozik, s ők sok-sok éve, hagyományteremtő módon teljesítik küldetésüket.

A Lengyel házaspár a kilencvenes évek végétől több tanulmányutat szervezett Budapestre azzal a céllal, hogy a résztvevők megismerhessék az itteni zsidó intézmények működését és a rendszerváltást követő fellendülését. Ezen látogatások – melyek során szoros kapcsolatuk szövődött a Scheiber iskolával – vezettek az egyesület, majd az alapítvány létrehozásához.

Az egyesületben a legkülönbözőbb szakterületekről érkező embereket találjuk. Közös azonban bennük, hogy valamennyien felismerték a közép- és kelet-európai zsidó közélet újjáélesztésének, fenntartásának fontosságát, és ebben a zsidó oktatás kiemelt szerepét.

A Lengyel Alapítvány céljai: a tanulók zsidó identitásának erősítése, a diákok és szüleik közös munkára motiválása, hogy kutassák és felfedezzék a zsidó kultúrát és annak helyét a magyar és európai kultúrában. A kuratóriumban az elnök mellett egy szülő, egy volt diák és a diákönkormányzat patronáló tanára vesz részt, így valamennyi, az oktatás területén érdekelt csoport képviselője szót kap a döntésekben.

Az alapítvány minden évben pályázatot ír ki. A zsidó hagyományokhoz, történelemhez, közösségi élethez, kultúrához, Izraelhez kötődő témákat a diákok érdeklődésüknek és tehetségüknek megfelelően esszé, grafika, film, vers formájában dolgozhatják fel. A beérkező munkákat a kuratórium által felkért zsűri bírálja el, s értékelésük alapján alakul ki a verseny korosztályokra bontott eredménye.

A Lengyel Alapítvány a 2007/2008-as tanévtől kiterjesztette működését a Scheiber iskola mellett a másik két zsidó iskola növendékeire is.

Az idei pályázat központi témája Izrael fennállásának 60. évfordulója, tájai, nevezetességei, élete voltak. A gyerekek szép, ötletgazdag munkákkal, plakátokkal, makettekkel, albumokkal pályáztak. A legjobb pályamunkák (csakúgy, mint az elmúlt évek győztesei) ősztől megtekinthetők lesznek a Scheiber iskola megújult honlapján.

A Lengyel Alapítvány tiszteletre méltó civil kezdeményezés a felnövekvő nemzedék zsidó identitásának erősítésére csakúgy, mint az iskolák, családok, közösségek közötti kapcsolatok építésére.

Sugár Sára, a kuratórium elnöke

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Keresem Schwartz Zsuzsát, Szántó Zsuzsát, Breuer Verát vagy osztálytársaikat, akik az 1948/49-es tanévben a pesti zsidó gimnáziumba (Abonyi) jártak. Weisz Éva Marika (Eva Mandel), postacím: 19 Bd. de Montmerency, 75016 Paris, France. E-mail: evamandel@orange.fr

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ nagyméretű és kisebb festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT,** porcelánokat, régi álló-, fali- és díszórákat, **BRONZ-, FA- ÉS MÁRVÁNYSZOBROKAT,** barokk bútorokat, **TABERNÁKULUMOT, SZEKRETERT,** RENESZÁNSZ **DOLGOZÓSZOBÁT** veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZBEN. Tel.: 214-4850, 06-20/323-4104.**

Háziorvosi és eü. fogl. rendelés Zuglóban, XIV, Róna köz 6. Szerda–csütörtök 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 251-8525.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbitestulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Gyűjtő vásárol ezüsttárgyakat, cukordobozt, gyertyatartókat, tálcákat, gyümölcstálakat, evőeszközkészleteket (hiányosat is), judaikatárgyakat stb. T.: 06-20-476-7144.

Kárpótlási jegyéért a jövő években is a legtöbbet fizetem. Kérésre házhoz megyek, készpénzzel. Tel.: 06-30-323-1976.

Vígszínházhoz közel turistáknak lakás kiadó. Tel.: 06-30-346-2223.

Könyvnyomtatás, füzetkészítés, színes nyomtatás, plakátnyomtatás. Messinger: 315-0264.

25 éves tapasztalattal régiségek restaurálását vállalom. Hittestvéreknek kedvezmény: 06-30-989-8499.

Kárpótlási jegyet legmagasabb áron vásárolok. 06-20-575-1411, 334-2620.

VI., Király utcai, 84 m²-es, utcára néző, kétszoba-hallos, cirkófűtéses lakás eladó. Irányár 270 000 Ft/m². T.: 06-30-238-1679.

Fogorvosi magánrendelőmet, amely 25 éve működik, a XIII., Pannónia u. 5. (1. csengő) alá helyezem. 2008. szeptember 2-től kedden és csütörtökön 16–19 óráig várom régi és új betegeimet. A teljes körű fogorvosi ellátáson túl lehetőség van hipnózisban történő kezelésre is. Bejelentkezés: +36-20-808-5580. Dr. Diamant János fogszakorvos, hypnodonta.

Eladó 48 m²-es, egyszobás, összkomfortos, felújított öröklakás a VII. ker., Damjanich utcában. Tel.: 364-2979.

Antik csillárok javítása, vétele, eladása. 321-2972. Bp., Hevesi S. tér 3.

Órajavítás, antik órák teljes restaurálása, esetleg oda-vissza szállítással. Órák, elemek, csatok, óraszíjak (erős csuklóra is) nagy választékban. Tel.: 06-70-505-5620, napközben. VII., Garay u.–Murányi u. sarok, a Garay térnél. Jung Péter. Web: www.jungoras.hu

Eltartási szerződést kötnék idős hölggyel vagy úrral. Leinformálható, időseket szerető hölgy vagyok. Tel.: 06-30-856-4582.

Idősgondozás. New Yorkban takarításban, bébiszitterkedésben, házvezetésben tapasztalatot szerzett házaspár munkát vállal Magyarországon és Európában, ortodox családoknál is. Együtt és külön is. Referenciatelefont biztosítunk. Tel.: 06-30-601-1722.

Takarítást, háztartási munkát vállalok referenciával. 06-70-548-9278.

Gyermekfelügyeletet, idősgondozást, óvodás, iskolás gyermek kísérését, felügyeletét vállalom alkalmilag és rendszeresen. Idős hozzátartozóját segítem ügyeinek intézésében, gondoskodom szórakoztatásáról. 314-2360, 06-70-598-0811.

Budapesti, középkorú, megbízható nő külföldi gyakorlattal házvezetői, gondozói munkát keres itthon vagy külföldön. Tel.: 06-20-524-7783.

HÁZASSÁG

18 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: e-mail: gyorgyill@vivamail.hu, Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20–22-ig.

Salom társközvetítés. Tel.: 316-0265.

56 éves, vidéken élő, nyugdíjas férfi, aki még aktívan dolgozik, keresi korban hozzá illő társát. „Nem jó egyedül" jeligére a kiadóba.

Zsuzsanna Nemzetközi Társközvetítő, www.atars.hu, 06-20-988-6839, 06-1-266-5401.

Keresek Sydney-ben élő jó barátomnak (75/175/80) egészséges, derűs, fiatalos, rendezett körülmények között élő, hasonló gondolkodású, kellemes megjelenésű, 65-70 év körüli hölgyet, aki hajlandó Sydney-ben élni, remélhetőleg húsz boldog évre. Érdeklődés Györgyi asszonynál. Tel.: 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20–22-ig.

JMPOINT AKADÉMIA – INTERNETES OKTATÁSI PROGRAM

Zsidó tudományok határok nélkül

„És beszéld el fiaidnak" – a zsidóságot mindig is a tanulás és a tudás továbbadása jellemezte. A zsidóság fennmaradásának fontos feltétele, hogy tagjai ismerjék a zsidó nép történelmét, kultúráját, hagyományait, a vallási szokásokat és törvényeket.

Most induló oktatási programunk páratlan lehetőség zsidók és nem zsidók számára is. Színvonalas oktatási anyagaink jelentik a garanciát arra, hogy e rugalmas tanulási forma nagyszerű élményt adjon az akadémia hallgatóinak. Képzésünk jelenleg kétéves, de a jövőben tervezzük a további bővítést, hogy még gazdagabb tartalomból választhassanak a tanulni vágyók. A JMPoint Akadémia **kortól és képzettségtől függetlenül** vár mindenkit!

A képzés menete

A képzés 2008 szeptemberében indul. Az első és második év is az iskolai oktatással fog egy időben zajlani.

Minden szemeszter öt hónapig tart. A tantárgyak havonta váltják egymást. Egy tantárgy négy oktatási csomagból áll, melyeket heti rendszerességgel fog mindenki az interneten keresztül megkapni.

Az első félév tárgyai a következők lesznek:

2008/2009 őszi szemeszter
Szeptember: A zsidó hagyományok alapjai
Október: Ünnepek, szokások
November: Zsidó konyha
December: Zsidó nő
Január: A magyarországi zsidóság története

A képzés során mindenki nyomon tudja követni megszerzett tudásának szintjét. A szemesztert átfogó teszt zárja. Igény szerint több alkalommal is lehetőséget biztosítunk, hogy a tanulók és az oktatók személyesen találkozhassanak, és ezáltal élővé váljon a képzés.

Bízunk abban, hogy mindenki számára élményt fog nyújtani e Magyarországon páratlan internetes tanulási lehetőség! Támogatóinknak köszönhetően a képzés ingyenes.

Amennyiben felkeltette érdeklődésedet a képzés, és szívesen részt vennél benne, kérjük, töltsd ki az alábbi előregisztrációs ívet. Ez még nem kötelez semmire, de számunkra fontos, hogy felvehessük leendő hallgatóinkkal a kapcsolatot.

Előregisztráció:
http://akademia.jmpoint.hu

Támogatók:
L. A. Pincus Fund for Jewish Education in the Diaspora, Israel
Dutch Jewish Humanitarian Fund
Mazsök
Mazsihisz

JMPoint a Zsidó Közösségért Közhasznú Alapítvány
Cím: H-1388 Budapest, Pf.: 84. **Tel.:** +36 (30) 839-4877
Web: www.jmpoint.hu, **e-mail:** info@jmpoint.hu

ÚJ ÉLET
a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
ujelet01@freemail.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomtatás: VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.
ISSSN 0133-1353

KÍNAI GRÁNIT
SÍREMLÉKEK
már bruttó
185 000 Ft-tól!
Érdeklődni lehet: KARABUKA KFT.
Bp. X., Jászberényi út 47/c. T.: 263-0303
e-mail: info@karabuka.hu

בר מצוה

A Bethlen téri templomban Nászo szombatján szólították a tórához bár micvája alkalmából *dr. Kárpáti Róbert* és *Zentai Andrea* fiát, *Pétert,* aki az ősi tradíció hangulatát idézve énekelte a bráchákat és a prófétai szakaszt. *Kálmán Tamás* főkántor végezte a kántori teendőket. *Deutsch Róbert* főrabbi avatóbeszédében felhívta tanítványa figyelmét a zsidóságunk iránti szeretetre, gyermeki kötelezettségére és a tanulás fontosságára.

Az imádkozást követően a család kiduson látta vendégül a megjelenteket. *Dr. Kárpáti Pál,* a nagypapa adott útravaló szép tanítást unokájának, az édesapa megható szavakkal szólott fiához és az egybegyűltekhez. Peti (*Méir ben Dóvid*) rövid beszédében köszönetet mondott szüleinek, családjának a nevelésért, a törődésért, a vendégeknek a megjelenésért, és mindazoknak, akik emlékezetessé tették számára ezt a napot.

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Aug 8.	Szombat reggel Aug 9.	Péntek este Aug 15.	Szombat reggel Aug 16.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	19.00	9.30	19.00	9.30
Vasvári P. u. 5. (lubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Bérkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	20.00	8.00	19.50	8.00
Alma u. 2.	20.00	8.00	19.50	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	19.30	7.30	19.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.00	19.00	9.00
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	20.00	9.00	19.50	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.50	8.00	19.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	19.50	8.00	19.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.30		18.30	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	
Siófok (Széchenyi út 4.)	19.00		19.00	

NAPTÁR

Augusztus 8.	péntek	Év 7.	Gyertyagyújtás: 7.49
Augusztus 9.	szombat	Év 8.	Szombat kimenetele: 8.58 Este: Échá
Augusztus 10.	vasárnap	Év 9.	Tisá böáv-böjt
Augusztus 15.	péntek	Év 14.	Gyertyagyújtás: 7.38
Augusztus 16.	szombat	Év 15.	Szombat kimenetele: 8.45 Sábbát náchámu

Hírek, események röviden

– **Siófokon,** gyönyörű környezetben tartotta esküvőjét Radó Gábor és Király Viki. Nagy számban jelent meg a két család rokonsága, a barátok, ismerősök. Deutsch Róbert főrabbi beszédében hangsúlyozta, hogy a zsidóság felvállalása ősi és szent kötelesség, amely mély istenhiten, emberszereteten és tolerancián alapul. A vacsora, amely egy igazi szöudá hangulatát idézte, bencsolással és a hét áldás elmondásával fejeződött be.

– **Adományok.** Julia és Thomas Forris (USA) 300 dollárt küldött a Hősök temploma részére, Tóth Béla kiskereskedő pedig 20 000 Ft-ot adományozott a Bethlen téri körzetnek. Az érintett körzetek vezetőségei ezúton mondanak köszönetet.

– **Holokauszt Emlékközpont.** Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10–18 óra között. Telefon: (1) 455-33-33. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu.

Halálozások

Életének 80. évében elhunyt édesapám, *George Benjamin Barkay,* a haifai Technion professzora. Gyászolják és emlékeznek rá szerettei és munkatársai. *(x)*

Kárpáti Áronné született *Grünberg Klára* életének 88. évében, 2008. 07. 13-án, rövid szenvedés után elhunyt. Fia, lánya, menye, veje, négy unokája, három dédunokája, rokonai, barátai, ismerősei mély fájdalommal búcsúztak tőle.

Életének 61. évében *Rónai Miklósné* sz. *Ruttkai Marianna* örökre itt hagyott bennünket. Temetésén családja és barátai előtt *Deutsch László* főrabbi búcsúztatta. Emlékezett az elhunyt életútjára, méltatta különleges emberi tulajdonságait. A gyászimákat *Fekete László* főkántor recitálta. Emlékét örökké megőrzi családja, barátai, munkatársai és ismerősei. *(x)*

Életének 63. évében elhunyt *Víg (Weisz) András („Kicsi"),* Gyászolják: lánya, *Ildikó,* testvére, *Gyuri,* unokaöcscsei, *Péter* és *Dávid.* Baruch Dajan Emet! *(x)*

MÁRTÍR-ISTENTISZTELETEK 2008/5768

(Folytatás az 5. oldalról)

emberként és közszereplőként – következetesen és minden törvényes eszközzel fellépünk azokkal szemben, akik ma is szítják az idegengyűlöletet, és újra el akarják fejünkben, lelkünkben ültetni a félelmet. De ne engedjük azt sem, hogy elaltassa éberségünket a burkolt antiszemitizmus. A „szalonrasszizmus” sem kevésbé veszélyes!

Az imákat és a gyászistentiszteletet *Schőnberger András* főrabbi és *Klein Ervin* főkántor vezették, a megemlékezéshez méltó magas színvonalon.

Spitzer Edit

Keszthelyen

a zsinagógában a nagy számmal megjelent hívők, elszármazottak és az együttérzők előtt az elnöki megnyitó és *Kerekes Béla* hagyományos kántoréneke után *Raj Tamás* főrabbi mondott ünnepi beszédet. A mártírok emlékét és a tragikus eseményeket *Goldschmied István* hitközségi elnök idézte fel, meghatóan szép szavakkal. Az emlékima közben a Keszthelyről és környékéről elhurcolt mártírok névsorát vetítették ki. A közös kádis elhangzása után a megjelentek a zsinagóga előtti emlékműhöz vonultak, ahol a keszthelyi, a zalaegerszegi, a nagykanizsai, a kaposvári és a hódmezővásárhelyi hitközség vezetői mellett a keszthelyi és a hévízi polgármesteri hivatal, továbbá *Czoma László,* a Helikon Kastélymúzeum igazgatója és a Hit Gyülekezete képviselői koszorúztak.

Salgótarjánban

az önkormányzat, a Nógrádi Történeti Múzeum Baráti Köre rendezésében a pártok, a civil szervezetek, az intézmények képviselői és magánszemélyek közösen emlékeztek Radnóti Miklós szobránál. Közreműködtek a Bolyai János Gimnázium és Szakközépiskola diákjai. *Székyné Sztrémi Melinda* polgármester beszédében hangsúlyozta: *„Nem engedhetünk teret az antiszemita megnyilvánulásoknak, a faji, vallási előítéleteknek, mert a történelem arra is megtanított bennünket, hogy a szóbeli előítéletességtől egyenesen vezet az út az úgynevezett »végső megoldásig«.”* A hitközség képviseletében *Tóth Klára* elnök és *Götai Lászlóné* koszorúzott.

A temetőben, a szépen felújított emlékmű előtt Tóth Klára köszöntötte az ünnepség és istentisztelet résztvevőit, akik a városon kívül az ország több helységéből, továbbá az Egyesült Államokból, Svájcból és Izraelből érkeztek. Az eseményt megtisztelte jelenlétével *Corina Berger,* a Szochnut közép- és kelet-európai igazgatója is.

A salgótarjáni polgármester hangoztatta: *„A magyar holokauszt hatszázezer áldozata nemcsak a hazai zsidóság örök gyásza, hanem nemzeti sorstragédia, mivel őrült, aljas, emberellenes eszmék következtében a magyar nemzet vesztette el polgárait, akik származásuk miatt váltak jogfosztottá, emberi méltóságukban megalázottá.”*

Corina Berger személyes hangú, nagy hatást kiváltó beszédében elmondta, hogy egyik nagymamája, akinek egész családja a holokauszt áldozata lett, óvta attól, hogy visszamenjen Európába, másik nagyszülője viszont úgy vélte, unokájának feladata visszatérni Európába, hogy bizonyítsa, mennyire büszke zsidóságára és Izraelre. *„Ma már úgy érzem, harmadik generációs túlélőként feladatom, hogy tovább hirdessem a zsidóságot, Izrael szeretetét.”*

Markovics Zsolt főrabbi először megemlékezett a közelmúltban elhunyt *Götai László* hitközségi elnökről, majd kiemelte: „Ha a testet elpusztíthatjátok, a zsidóság szellemét, a tant és a tudást soha nem pusztíthatjátok el.” Ezután arról beszélt, hogy Auschwitzban is meg lehetett találni a hitet, ez volt az a hit, ami a túlélőket visszahozta.

A megemlékezésen a Kél málé ráchámimot az izraeli Rehovotból érkezett *Chaim Weis* recitálta, majd édesapja, *Mordechaj Weis* elmondta a jelenlévőkkel együtt a kádist.

A megemlékezést követően *Cselényi György* és *Györgyné, Faragó Miklós* és *Keszler Jenő* sírkőavatására került sor.

Bódi Tóth Elemér

Sárbogárdon

ahogyan már évek óta, a város közepén lévő zsidótemetőben gyülekeztek a résztvevők, vallásra, felekezetre való tekintet nélkül, hogy kegyelettel emlékezzenek az egykor Sárbogárdon élt és a fasizmus éveiben elhurcolt és elpusztított emberekre. Az esemény *Lakk Norbert* egyetemi hallgató történelmi visszatekintésével kezdődött, aki évek óta önzetlenül szervezi, rendezi a mártírmegemlékezést. *Bőjtös Attila* evangélikus lelkész együttérzését fejezte ki önmaga és közössége nevében, majd Radnóti Miklós Nem tudhatom című verse hangzott el. *Deutsch László* főrabbi tartott emlékbeszédet. A Kél málé ráchámim eléneklése után közösen mondták el a kádist.

Karcagon

a zsúfolásig megtelt zsinagógában *Rosinger Oszkár* elnök köszöntötte a hittestvéreket és a vendégeket. Ezt követte a hat szál gyertya meggyújtása. *Deutsch László* emlékbeszédében szólt az istenfélelemről és az emberszeretetről, mert mint mondta: ezek voltak a legfőbb jellemzői azoknak a karcagi zsidó mártíroknak, akiket elhurcoltak és lemészároltak. A gyászimákat *Szilágyi Gábor* kántor énekelte. A megemlékezés a zsinagógában a közösen elmondott kádissal fejeződött be, majd a temetőben lévő emlékoszlopnál folytatódott. Ott a közösség zsoltárokat mondott. A Kél málé ráchámim elhangzása után közös kádis hangzott el. Az emlékezés a rabbisíroknál recitált imákkal zárult.

Pásztón

először a volt zsinagóga oldalán lévő emléktáblát koszorúzták meg, majd a második világháborús hősök emlékművénél gyújtottak mécsest, végül a temetőben *Neumann Lajos,* a megemlékezés szervezője köszöntötte a megjelenteket, köztük *Juhász Gábor* államtitkárt, valamint a pártok és az önkormányzat képviselőit, a túlélőket és hozzátartozóikat.

Radnóti Zoltán rabbi beszédében felidézte a koncentrációs táborok borzalmait, egy lengyel fiú és lány csodálatos találkozását és egymásra találását a szenvedések után. *„Amikor itt állunk az emlékfal előtt, azt kell éreznünk, amit ők éreztek Auschwitz előtt. Nekünk is a lelkünkkel kell kapcsolódni a múlthoz, a hagyományainkhoz, a Teremtőhöz. Vigyáznunk kell egymásra, történelmünkre, a mosolyainkra és a könnyeinkre is. A Teremtőtől is azt kérjük, vigyázzon népünkre, és ne zúduljon ránk újból vérözön”* – mondotta.

A gyászimát *Petrovics Péter* kántor recitálta.

B. T. E.

Révkomáromban

a temető ravatalozójában tartották az Azkarát. *Paszternák András* és *Tamás* koordinátorok köszöntötték a megjelenteket, köztük *Zoltai Gusztáv* üv. igazgatót, *Schőner Alfréd* rektor-főrabbit, *Tóth Emil* főkántort, *František Alexandert,* a Szlozsihisz ügyvezető elnökét, a három parlamenti képviselőt: *Bastrnák Tibort,* Révkomárom polgármesterét, *Andruskó Imrét,* a Selye János Gimnázium igazgatóját és *Matejička Vladimírt, Ján Jurant,* a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma Egyházi Osztálya igazgatóját, *Kerti Katalint,* a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat képviselőjét és Dél-Komárom küldöttét, *Rédli Margit* referenst, valamint a városi képviselőtestület tagjait.

A társegyházakat *Fazekas László* református püspökhelyettes és *Miroslav Hargas* evangélikus lelkész képviselték. Valamennyi járásbeli település polgármesterét meghívták az idén is, közülük csak *Tóth Imrét,* Tany első emberét üdvözölhették személyesen. A társhitközségek közül Győr, Érsekújvár és Dunaszerdahely képviseltették magukat. Nagy számban jöttek el a Komáromból elszármazottak.

Tóth Emil imája után Schőner Alfréd ünnepi beszéde következett. A főrabbi személyes emlékeit osztotta meg a megjelentekkel, idézte a város nagy rabbijait és saját családjának történetét is. A túlélők nevében *Ladislav Urban* tavalyi bergen-belseni útjáról számolt be, illetve kemény szavakkal bírálta az aktuális politikai helyzetet és hangsúlyozta az oktatás fontosságát.

A megemlékezek sorát Bastrnák Tibor polgármester szlovák és magyar nyelven is elmondott gondolatai zárták.

A Kél málé ráchámim és a közös kádis után került sor *Knöpfler Lajos* sírkövének felavatására, erre az alkalomra Brazíliából hazaérkezett fia, *Dusan* és családja is. A temetői eseményeket a *Wollner* család új síremlékénél mondott ima zárta.

Hagyományosan a Menháznál folytatódott a megemlékezés. Révkomárom (ekkorra a két alpolgármester, *Hortai Éva* és *Szabó Béla* is csatlakoztak az emlékezőkhöz), Komárom és a hitközségek képviselői helyeztek el koszorúkat az emléktáblánál. A mártírok emlékművénél a zsinagógában mindenki meggyújthatta az emlékezés mécseseit. A nap közös imával fejeződött be.

PT

Tatán, Tatabányán és Felsőgallán

az erev sávuotkor megtartott gyászistentiszteleten *Einhorn László,* a közösség vezetője köszöntötte az egybegyűlteket, közöttük *Tatai Tóth András* országgyűlési képviselőt. *Radnóti Zoltán* rabbi felidézte a hatvannégy évvel ezelőtt történteket, szólt a tatai közösség gazdag múltjáról, majd elénekelte a gyászimát. Az ünnepség végén az emlékezők kavicsokat helyeztek el a központi mártíremlékművön.

A zsinagóga kertjében *Kerti Katalin* képviselő üdvözölte a megjelenteket, *Fórizs Balázs* hangszeres játéka könnyeket csalt a szemekbe. Beszédet tartott *Pécsi Tibor,* a Holokauszt Emlékközpont munkatársa, aki a magyar hatóságok felelősségéről szólt. *Téri Sándor* színművész Babits Mihály versét adta elő. A megyei emlékműnél tartott megemlékezés Radnóti Zoltán gondolataival zárult.

A harmadik helyszínen, a tatabányai Van Reménység Klub által rendben tartott felsőgallai kis temetőben a rendezvény moderátora *Molnárné Varga Katalin,* a Hit Gyülekezete helyi vezetője volt. A klub és a gyülekezet 14 éve minden júniusban megrendezi az emléknapot, amelynek programjában egy túlélő visszaemlékezése után a gyülekezet lelkipásztora és Pécsi Tibor mellett az idén ifjúsági csoportjuk is szerepelt. A rabbi szavai után *Oláh János* tanár úr vezetésével közös kádis hangzott el.

PT

Nagymegyeren

a kultúrház falánál lévő emléktáblánál a Bárdos Lajos Vegyeskar műsora után *Varga László* üdvözölte a megjelenteket, *Yahel Vilant,* a budapesti izraeli nagykövetség tanácsosát, akinek egyik nagyszülője Nagymegyerről származik, *František Alexandert,* a Szlozsihisz ügyvezető elnökét, a KZSH küldöttségét *Pasternák Antal* elnök vezetésével, a dunaszerdahelyi kile megjelent tagjait *Feldmár Tibor* és *Kornfeld Tibor* vezetésével, *Villányi Tibort,* a győri hitközség elnökét, *Totha Péter Joel* rabbit, *Tóth Emil* főkántort és a város megjelent polgárait.

Varga tanár úr olvasta fel a Givatajimban élő *Weisz Józsua Herman* üzenetét, majd a rabbi megemlékezése után Tóth Emil főkántor énekelt gyászimát.

A méltóságteljes emlékünnepség koszorúzással ért véget.

Köszönjük Nagymegyer példamutatását, melyet évek óta tanúsít a vészkorszak megismertetése terén.

Pécsen

a deportálás 64. évfordulója alkalmából tartott megemlékezéseken nagy számban vettek részt a hozzátartozók, a szörnyűségek túlélői, a gyászukban velük együtt érzők, köztük *Schweitzer József* ny. országos főrabbi is.

A gyászistentisztelet kezdetén *Fodor Ernőné* szólaltatta meg a híres Angster orgonát, melynek kíséretében *Klein Ervin* főkántor énekelt. Ezt követően a holokauszt néhány pécsi túlélője, a hitközség elöljáróságának tagjai meggyújtották az emlékezés hat gyertyáját. *Schönberger András* főrabbi arra hívta fel a jelenlévők figyelmét, hogy emlékezni és emlékeztetni kell mártírjainkra, nem szabad megfeledkezni mindarról, ami 64 évvel ezelőtt velük történt. Felolvasták a zsinagógában őrzött Könnyek Könyvének néhány bevezető sorát: *„Vajha szemünk könnyek forrása lenne, hogy éjjel és nappal siratnók népünk halottait.”*

A gyászolók és a megemlékezők felkeresték és megkoszorúzták a hitközség székháza kertjében lévő szobrot, mely a mártírhalált halt zsidó gyermekek emlékét őrzi.

A megemlékezések a temetőben lévő emlékfalnál folytatódtak, melyre a következő sorokat vésték fel: *„Pécs város maradék zsidósága siratja négyezer elhurcolt testvérét.” Varsányi Ferenc* evangélikus lelkész szavai után került sor a tiszteletadás koszorúinak elhelyezésére. A jelenlévők felkeresték a közelben lévő, úgynevezett „Rif szappanok” sírhelyet, mely a haláltáborok krematóriumaiban elégetettekre emlékeztet, és elhelyezték azon virágjaikat.

A gyászünnepség résztvevői végezetül a Mártírok útja 42. számú háznál gyülekeztek, mely az egykori gettó épülete volt. *Rozs Andrásnak,* a Pécsi Városszépítő és Városvédő Egyesület képviselőjének beszéde után megkoszorúzták az épület falán lévő emléktáblát.

Mitzki Ervin

Dél-Pesten

a soroksári temetőben *Kerényi András* elnök ünnepi beszéde és *Finály Gábor* vallási vezető imája után *Ácsné Róna Ágnes, a* körzet Auschwitzból hazatért alapító tagja tartott rövid és megrázó megemlékezést a múltról, és – sajnos – a jelen aktualitásaként felolvasta *Gyárfás Endre* Csak tréfa volt című versét. Aki olvasta az Új Életben megjelent verset, az tudja, miről van szó, aki nem olvasta, annak figyelmébe ajánlom.

Pesterzsébeten az elnökön és a vallási vezetőn kívül *Streit Sándor,* a BZSH elnöke tartott beszédet.

A csepeli megemlékezést megtisztelte jelenlétével *Horváth Gyula* alpolgármester, *Németh Szilárd,* a helyi Fidesz-frakció vezetője, valamint *Fónagy János* országgyűlési képviselő (Fidesz), akik – a vallási vezető megemlékezése és a Kél málé ráchámim elhangzása után – beszédet is mondtak. A megemlékezést a körzet elnökének szavai után a közösen elmondott kádis zárta.

Mindhárom helyen szép számmal voltak jelen a kile tagjai, a távolabbra költözöttek, valamint a régiek leszármazottai.

Budai Lászlóné

Balassagyarmaton

Bauer József elnök köszöntötte az egybegyűlteket, a környékbeli zsidó közösségek vezetőit. Felidézte a vészkorszak szörnyűségeit, majd *Mezei András* költőre emlékeztek két versének felolvasásával. *Biczó Tamás* kántor emlékimáját követően *Verő Tamás* rabbi mondta el gyászbeszédét, idézve egy túlélő visszaemlékezéseiből. Közös kádissal zárult a gyászistentisztelet, amelynek tökéletes megszervezéséért és lebonyolításáért a Bauer családot illeti a köszönet.

Veszprémben

Máthé Éva elnök köszöntötte az emlékezőket, majd felkérte a gyülekezet egyik tagját, hogy rövid beszédben elevenítse fel a korszak történelmét. A kántori gyászimát követően több párt képviselője koszorúzott, illetve emlékkavicsokat helyeztek el az egykori zsinagóga helyén emelt épületen lévő

táblánál. A megjelentek mindannyian átvonultak a volt Komakúti laktanyához, amely az egykori gettó területén állt, ahol rövid imádság hangzott el. Később a hitközség vezetője ismét köszöntötte az egybegyűlteket, majd *Debreceni József* polgármester beszédében kiemelte, hogy a mostani generációnak le kell vonnia a 44-ben történt borzalmak tanulságait. *Klavinszkij Anatolij* kántor gyönyörűen előadott imáját követően *Verő Tamás* rabbi megemlékezett mindkét veszprémi gettóról, az elpusztított mártírokról. A Kél málé ráchámim után közös kádis hangzott el. Az egész napos megemlékezést megtisztelte jelenlétével *Schweitzer József* nyug. orsz. főrabbi, a város szülötte, felesége, valamint *Streit Sándor,* a BZSH elnöke és családja.

Újpesten

ismét megtelt a zsinagóga, amikor a hat szál gyertya meggyújtásával megkezdődött a gyászistentisztelet, melyen megemlékeztek Újpest, Rákospalota, Pestújhely és Szentendre közösségeinek a fasizmus alatt elhurcolt mártírjairól.

Szilágyi Gábor kántor gyászdalt énekelt a Dohány utcai zsinagóga kórusának közreműködésével, orgonán kísért *Lisznyai Mária. Szerdócz Ervin* rabbihelyettes köszöntőt mondott, majd minchát recitált. *Deutsch László* főrabbi mondott gyászbeszédet, ezt követte a hagyományos Kél málé ráchámim és a közösen elmondott kádis. Az emlékműnél *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató beszélt, majd *Dercze Tamás* újpesti és *Hajdu László* XV. kerületi polgármester fejezte ki együttérzését. A főrabbi és a kántor együtt énekelték a Hásém mo odom gyászdalt, majd a főrabbi *Gelb Sanyikáról,* a holokauszt egyik áldozatáról szólva emlékezett meg Újpest sok száz gyermekáldozatáról. A Kél málé ráchámim elhangzása után közös kádissal fejeződött be a megemlékezés.

Mártír-istentiszteletek 2008/5768

Baján

a zsinagógában a hagyományos ünnepélyességgel megtartott gyászistentisztelet kezdetén *Bloch Sándor,* a hitközség elnöke köszöntötte a megye, a város és az egyházak képviselőit. A liturgiai részt *Tóth Emil* főkántor végezte, a beszédet *Schweitzer József* ny. orsz. főrabbi tartotta. Az ünnepség után a megemlékezés a zsinagóga kertjében folytatódott, az áldozatok neveit megörökítő táblák előtt, gyászimával és kádissal. Végül a Bereczki Máté Szakközépiskola tanulói osztályfőnökük irányításával az esemény hangulatát és tényét felidéző, magas színvonalú művészi műsort mutattak be a gyászoló gyülekezetnek.

Nagykanizsán

több száz ember gyűlt össze, hogy emlékezzenek a hatvannégy évvel ezelőtti szörnyű eseményekre. A környező városok közösségeinek vezetői, elnökei is megjelentek a gyászistentiszteleten, amely a zsinagógában kezdődött. A helyi hitközség vezetői szóltak az egybegyűltekhez, és egy énekesnő vezetésével felhangzottak a himnuszok is. *Biczó Tamás* kántor imáját követően *Verő Tamás* rabbi mondta el beszédét. A Kél málé ráchámim után közös kádis hangzott el. Ezután a zsinagóga külső falán lévő emléktáblánál elhelyezték az emlékezés követi. A temetőben Biczó Tamás imádsága után Verő Tamás vezetésével ismét elmondták a kádist.

Kiskőrös, Kecel, Soltvadkert

mártírjaira a Frankel Leó úti zsinagógában emlékeztek. A minchát követően *Doff Imre* főkántor gyászimát énekelt, majd *Verő Tamás* rabbi szólt a három gyülekezet múltjáról, pusztulásáról, és felolvasta azok neveit, akiket a vak gyűlölet megölt. Kél málé ráchámim következett, majd közös kádissal zárult az istentisztelet, amelynek sikeres megszervezése *Friedmann Peri* érdeme.

Nagykátán

egyre fogyatkozó létszámban jönnek össze a túlélők és a mártírok hozzátartozói, ezért kádisra ez évben sem kerülhetett sor. *Róna Tamás* rabbi mondott imát, majd *Bernáth László* újságíró, a holokauszt egyetlen még ma is köztünk lévő, egykori nagykátai túlélője *Bálint György* gondolataival világított rá az újjáéledő antiszemitizmusra, megemlítve a Hollán Ernő utcai tüntetést, melyen ő maga is részt vett. A megemlékezés ünnepélyességét emelte *Basa László* helytörténész is, aki említést tett arról, hogy 140 éve települt át Nagykátára a térség legnagyobb létszámú, tápióbicskei zsidó lakossága, kezdte meg működését a kerület neves rabbija, *Lichtenstein Ábrahám Jakab* és alakult meg a Chevra Kadisa. Említést tett arról, hogy *Petschauer Attila* olimpiai bajnokot 1942-ben Nagykátára hívták be munkaszolgálatra. Muray Lipót előtt hiába mutatta Signum Laudisát, a „nagykátai hóhér” néven elhíresült Muray gúnyosan zavarta vissza a sorba, semmibe véve a mentességet biztosító kitüntetést. A megemlékezés végén minden résztvevő egy-egy követ helyezett a mártíremlékmű talapzatára.

Szécsényben

a felújított emlékoszlop előtt a salgótarjáni közösség elnöke *Tóth Klára,* valamint alelnöke köszöntötte a megjelenteket, majd a polgármester beszédében mély átéléssel emlékezett meg az egykori zsidó lakosságról, és reményének adott hangot, hogy a jelen helyzetben és időben nem ismétlődhet meg hasonló rettenet. *Biczó Tamás* kántor imája után *Verő Tamás* rabbi emlékeztetett a borzalmakra. A közös kádis után a rabbi felolvasta Szécsény 301 áldozatának nevét. A szervezésért, áldozatos munkájáért *Ács Irént* illeti a köszönet.

Vácon

a három hete felavatott zsinagógában emlékeztek meg a városból és a Dunakanyarból elhurcolt áldozatokról. *Chikán Zoltán* előimádkozó üdvözölte a megjelenteket, köztük *Bóth János* polgármestert, országgyűlési képviselőt. *Turai János* elnök beszédében felidézte a 64 évvel ezelőtti borzalmakat, szólt a pusztítás maradandó nyomairól, a közel fél évszázados hallgatásról és a hitélet teljes megszűnéséről. *„Mi maradt ránk a holokauszt és az azt követő évtizedek után? Tönkretett, kifosztott temetők, eltulajdonított gránitsírhely-maradványok, összedőlt építmények üszkös falai, romokban álló zsinagóga. […] Akkor eljött 1995. május 15-e, a váci zsidóság történetének sorsfordító napja. Újjáalakult a hitközség, és azóta felépítettük közösségünk teljes infrastruktúráját, sírkerteket, holokauszt-emlékparkot, imatermet, tanházat hoztunk létre, és jelenleg itt lehetünk őseink szent templomában, amelyet Izrael állam megalakulásának 60. évfordulója tiszteletére avattunk fel.”* A szertartást *Frölich Róbert* főrabbi vezette, akinek megindító gyászbeszédét a hallgatóság soraiból sokan megkönnyezték. *Szilágyi Gábor* kántor szenvedélyes, érces hangú könyörgését a felújított ódon falak gyönyörűen adták vissza. A megemlékezés közös kádissal ért véget.

Kalocsai Ágnes

Szegeden

63 éve ugyanazon időpontokban – a gettó kiürítésének s az utolsó szerelvény elindításának napján – emlékeznek meg a holokausztról. A 60. évfordulón avatta a város a hitközség Dávid-csillagon álló emlékoszlopát az egykori gettó bejáratánál. Idén *Molnár Judit* történész, holokauszt-kutató emlékezett a tragédiára, figyelmeztetett az emberveszteségek következményére, napjaink antiszemitizmusának, rasszizmusának újjáéledésére. A koszorúzáson a várost *Solymos László* alpolgármester, az MSZP-t *Tóth Károly* bizottságelnök, az SZDSZ-t *Nagy Sándor* alpolgármester, elnök, a Fideszt *Hűvös László* frakcióvezető, a KDNP-t *Kovács Kálmán,* a Megyei Közgyűlés alelnöke és *Polner Örs* elnök, a Fidelitast *Losonczi Tóth József* elnök képviselte. Izrael állam konzuli képviselete (*Lednitzky András* személyében), Mórahalom és a Homokháti Kistérség, valamint a MEASZ is elhelyezte a megemlékezés virágait emlékművünknél. Az ünnepségen az SZTE Zeneművészeti Kar *Vántus István* fúvósegyüttese működött közre. A városi megemlékezést a hagyományos zsinagógai gyászistentisztelet követte, melyen a felsoroltakon túl részt vett *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató is. Képviseltették magukat a történelmi egyházak, ott volt *Juhász András* református és *Cserháti Sándor* evangélikus vezető lelkész. A mártír-istentiszteletet *Markovics Zsolt* főrabbi tartotta, *Raguczki Gábor* kántor közreműködésével. Megnyitót a közösség elnöke mondott, a szegedi áldozatokra Sólymos László alpolgármester emlékezett, a társegyházak együttérzését Cserháti Sándor tolmácsolta. A megható, telt házas esemény a városi és a hitközségi koszorúnak az Emlékcsarnok márványtáblája előtti elhelyezésével és a közösen elmondott kádissal zárult.

L. A.

Kispesten

a temetői emlékműnél *Streit Sándor,* a BZSH elnöke köszöntötte az emlékezőket. *Doff Imre* főkántor gyászéneke után *Deutsch László* főrabbi mondott beszédet, amelyben kiemelte, hogy nemcsak emlékezni, de emlékeztetni is kell, hogy ne felejtse el a világ, az emberiség, hogy volt fasizmus, voltak gettók, voltak kínok és szenvedések, hogy Európában hatmillió zsidó testvérünket pusztította el a fasiszta kegyetlenség. A Kél málé ráchámim eléneklése után közös kádissal záródott a megemlékezés.

Kaposváron

minden évben június utolsó vasárnapján emlékeznek megalázott, megkínzott szeretteinkre: a haláltáborokba, kényszermunkára hurcolt somogyi és kaposvári zsidók ezreire. A gettóemlékműnél *Róna László* hitközségi elnök történelmi áttekintést adott a nácizmus eszméiről és máig érződő romboló hatásáról.

Ezután *Suchman Tamás* országgyűlési képviselő figyelmeztetett a már tevőlegesen is megnyilvánuló gyűlöletre, a kaposvári temető és a gettóemlékmű meggyalázása kapcsán pedig a kirekesztő csoportok elleni közös fellépést sürgette. Mint mondotta: emlékezni jöttünk össze. Emlékezni, mert ez a mi történelmünk, és emlékeztetni, mert a holokauszt az egész világ szégyene.

1944 nyarán a Baross utcai vasútállomásról deportálták a kaposvári és környékbeli zsidóságot. A szörnyű tényt rögzítő emléktábla előtt *Szita Károly* polgármester beszélt az elhurcolt, köztiszteletben álló, a város gyarapításában tevőlegesen részt vállaló zsidó polgárokról.

A Bét Háchájimban az auschwitzi hamvakat tartó urna tövében *Gyenesei István* önkormányzati miniszter ünnepi beszédében hangoztatta:

Gátat kell vetni az olyan eszmék éledésének, amelyek közvetlen veszélyt jelenthetnek a demokratikus társadalomra, az emberi és szabadságjogok érvényesülésére. […] A magyarországi holokauszt ártatlan áldozatainak életét nem vagyunk képesek visszaadni, a meghurcoltak fájdalmait aligha tudjuk enyhíteni, de a közös emlékezés mégsem hiábavaló. Mindez erőt kölcsönöz nekünk, és reményt ad arra, hogy soha többé nem térjen vissza az embertelen és hisztérikus gyűlölködés. Kegyelettel hajtsunk tehát fejet a valamikori tragikus sorsú áldozatok emléke előtt. A magyar közigazgatás hat évtizeddel ezelőtti történéseire visszatekintve, kései utódként szégyenkezve kell kimondanom: volt olyan belügyminiszter, államtitkár, csendőrségi vezető, vármegyei alispán, aki tevőleges részese volt a magyar zsidóság deportálásának. Mindeközben voltak olyan köztisztviselők, polgármesterek, akik, amíg tehették, elhárították a feladat teljesítését. És ne feledjük, voltak olyanok is – többnyire egyszerű emberek –, akik bizony az életüket kockáztatták, hogy üldözötteket mentsenek a vészkorszakban. Tragikus tény: ők voltak kevesebben. […] A történelmi mementón túl, sajnos, az újabb magyarországi történések is komoly okot adnak az aggodalomra. A kisajátított zászlók alatt vonuló csoportocskáknak nincs ugyan széles bázisuk, de a puszta politikai elhatárolódás tőlük immár kevés. Különösen, hogy retorzió nélkül marad a gyűlöletbeszéd, és a morálisan vállalhatatlan szervezetek rendre gúnyt űzhetnek a demokratikus jogállam intézményeiből. A társadalmi béke megőrzése mindannyiunk közös ügye. Rajtunk is múlik, hogy saját hazájában egyetlen honfitársunknak se kelljen félnie. Nekünk kell megmutatnunk, hogy többen vagyunk, mint a szélsőséges kisebbség. Amikor mi, utódok, fejet hajtunk a vészkorszak áldozatainak emléke előtt, be kell látnunk: egyszeri főhajtással nem tudjuk törleszteni e hatalmas erkölcsi „államadósságot”. A legkevesebb, amit tehetünk, hogy határozottan felemeljük szavunkat az új kirekesztés ellen. A magunk helyén – magán-

(Folytatás a 6. oldalon)

Kaposvár: Gyenesei István

Pécs: Weisz Jenőné túlélő gyertyát gyújt *(a tudósító felvétele)*

Akiknek csak a halott zsidó a jó zsidó

– Tudósítónktól –

Izraelben több ezer ember kísérte utolsó útjára *Eldad Regev* és *Ehud Goldwasser* izraeli katonákat, akiknek holttestét a Hezbollahhal kötött fogolycsere-szerződés alapján kaptuk vissza. Eközben a cserébe kiszabadult öt terroristát Bejrútban magas rangú állami vezetők fogadták, és Nakurában ünnepséget rendeztek a „hősök” tiszteletére.

Védelmi miniszterünk, *Ehud Barak,* joggal nevezte a fenti megnyilvánulásokat Libanon szégyenének.

Eldad Regev

Óriási vitákat kavart (nemcsak) ismerőseim körében, hogyan lehetett Izrael és a Hezbollah fogolycseréjét akkora kompromisszumokkal végrehajtani, ahogy azt hazánk tette.

A megállapodás szerint Eldad Regevért és Ehud Goldwasserért, a két éve elrabolt izraeli tartalékos katonákért cserébe *Simon Peresz* öt libanoni foglyot részesített kegyelemben, köztük a többszörös gyilkos *Samir Kuntart,* akit ötszörös életfogytiglani börtönnel sújtottak. Államelnökünk számára nehéz döntés volt ez, mint említette, de véleménye szerint Izrael kötelessége hazahozni katonáit. A megállapodás értelmében Libanonba szállították 199 Hezbollah- és palesztin terrorista holttestét is.

Érdekes módon Izraelben és Magyarországon is más volt a vita tárgya. A Magyarországról kapott telefonok leginkább arról szóltak, hogy „megéri-e” valószínűsíthetően halott katonáinkért többszörös gyilkosokat, veszélyes arab terroristákat kiadni.

Többen a felelőtlenség vádjával illették Izraelt.

Kérdezték, mi az oka, hogy Izrael minden fogolycsere alkalmával enynyire megalkuvó volt.

Lehet, érzelmességgel vádolnak majd, de meg kell állapítanom, hogy a „haza” fogalma számunkra az anyáéval azonosítható. Különösen érvényes ez újból megtalált hazánk, Izrael esetében.

Vajon létezik olyan szülő, aki nem tesz meg mindent gyermekei felkutatása érdekében, akinek van drágább, mint azok élete?

Ehud Goldwasser

Az iszlám terroristái több ízben említették, hogy a zsidóknak drága az élet, nekik a halál. (Ez a felfogás maradjon náluk!)

Szép és nemes dolog a hazaszeretet, de hogyan lehet egy hazát szeretni, ha az nem szeret minket, ha nem vállal értünk felelősséget, ha nem anyaként viselkedik, s ha nem becsüli meg gyermekeit?

Izrael, függetlenül mindenkori kormánya pártállásától, megalakulása óta bizonyítja alázatát és szeretetét gyermekei iránt. Ahogy a „jiddise máme”, a legendákból, versekből és viccekből jól ismert óvó, szerető zsidó anya alakját ismerjük, aki mindent elkövet azért, hogy élve vagy halva, de visszakapja gyermekeit. Nem mérlegel, mindent megtesz, hogy elrabolt, holtában is meggyalázott katonáinkat visszaszerezze, hogy a családok méltóképpen temethessék el halottaikat.

„Aki megment egy életet, az egész világot menti meg”, érvényesül hazánk hozzáállásában, bár sajnos a gyakorlat az, hogy csak halottainkat kapjuk vissza, amiért nagy árat fizetünk. Szomorú, hogy bár sokan, különösen a hozzátartozók, hitték, mert hinni akarták: az elrabolt katonák élnek, valójában már elrablásuk napján kínzások után kivégezték őket.

Hazánkban a politikusok és a lakosság aggodalmát többnyire Samir Kuntar szabadon bocsátása váltotta ki. Annak az aljas gyilkosnak, aki 1979-ben Naharián négy társa segítségével behatolt egy tengerparti villába, és egy zsidó családot az elképzelhető legbrutálisabban kiirtott. Az apát előbb fejbe lőtte, majd még élve a vízbe vonszolta, a négyéves kislánynak fejét puskatussal és kővel szétverte. Az édesanya sokkban volt és egy parti szikla mögé bújt kétéves gyermekével, de hogy annak sírását nehogy meghallja a gyilkos, befogta a száját, és a kislány megfulladt. Kuntart, aki izraeli rendőröket is lelőtt, ötszörös életfogytiglanra ítélték.

Tettét nem bánta meg a tárgyaláson sem, sőt, börtönből írt leveleiben is azt közölte – többek közt a Hezbollah vezetőjével, Hasszán Naszrallahhal is –, hogy Izrael-ellenes gyilkos cselekményeit folytatja majd kiszabadulása után is.

Aki azt hinné, hogy „a béke barátja”, *Abbasz* elnök nem szimpatizál a terroristákkal, annak tudnia kell, hogy a PFSZ-ben vezető tisztséget betöltő Abbasz terrorlegényei 1986-ban elrabolták az Achille Lauro óceánjárót, és Kuntar, valamint más gyilkos palesztin terroristák szabadon bocsátását követelték. Hogy követelésüknek „nyomatékot” adjanak, az egyik idős, béna utast, *Leon Klinhoffert* tolókocsijába szíjazva a tengerbe lökték, majd Egyiptomból repülővel távoztak.

A szörnyeteg, Samir Kuntar

(Fentiek egyúttal válaszul is szolgálnak arra a nem túl okos feltevésre, hogy Abbasznak semmi köze a terroristákhoz!)

Egy amerikai vadászgép leszállásra kényszerítette a terroristákat Olaszországban. Az, hogy az akkori olasz kormány szabadon engedte őket, iraki diplomata-útlevelükre hivatkozva, csak hab a tortán.

A másik négy, aki Kuntarral együtt szabadult, a 2006. július–augusztusban vívott dél-libanoni háborúban esett fogságba, amelyet hazánk a két katona, Eldad Regev és Ehud Goldwasser elrablása, valamint észak-izraeli településeket ért sorozatos rakétatámadások után indított a Hezbollah ellen.

Juval Steinitz, a Likud képviselője katasztrófaként jellemezte a fogolycsere-egyezményt. Szerinte csak akkor kellett volna megkötni azt, ha egyértelműen kiderül, két katonánk életben van, mivel így a terroristákat semmi sem kényszeríti foglyaik életben tartására, mert látják, követeléseiket akkor is teljesítjük, ha megölik azokat.

Többek szerint – és ez az újságíró számára is elgondolkodtató – élőkért előket és halottakért halottakat lehessen csak kicserélni. Ha nem így történik, a később fogságba eső katonáink élete is veszélyben van.

A megállapodás arról is szól, hogy *Ron Arad* sorsáról is tájékoztatást kap az izraeli kormány, valamint visszakapjuk azoknak a katonáinknak a holttestét is, akik a második libanoni háborúban estek el. Ron Arad pilóta 1986 októberében Libanonban az irániak által támogatott Alam terrorszervezet fogságába esett. 1988-ig érkeztek képek is róla. A hírek szerint ezután az iráni Forradalmi Gárda vitte magával elrablójától, *Musztafa Diranitól.* Az izraeli hírszerzésnek csak homályos információi vannak ettől az időtől fogva Arad hollétéről.

Akár Iránban is lehet, de a Hezbollah legújabb tájékoztatása szerint nem sikerült megtalálniuk Ron Arad holttestét, aki már 1988-ban halott volt.

Hazánknak négy nyomtalanul eltűnt iráni diplomata sorsáról kellett tájékoztatást nyújtania, akikkel 1982-ben a Libanoni Erők nevű keresztény szervezet tagjai végeztek, de nem tudni, hol temették el őket.

Gilad Salit

Rövidesen újabb palesztin foglyokat kell szabadon bocsátanunk annak érdekében, hogy *Gilad Salit* katonánkat, akit Gázában tartanak fogva, szabadon engedjék.

A Hamasz ezer terroristát kér Salit szabadulásáért.

Az ezer között vannak azok a gyilkosok, akik 2002-ben peszachkor harminc izraelit gyilkoltak meg Natanján a Park hotelben, köztük a magyar jisuv tagjait, Fried András fogorvost, feleségét, Editet, András édesanyját és anyjának férjét, a híres ügyvédet.

A szabadulók közt többnyire olyan gyilkosok neve szerepel, akik terrorcselekmények résztvevői, öngyilkos terroristák felkészítői voltak.

Amíg a Hezbollahhal és a Hamasszal egyezkedett hazánk, újabb Al-Kaida-csoportot hoztak létre hangyaszorgalommal izraeli illetőségű arabok és kelet-jeruzsálemi palesztinok.

Egyre inkább megfigyelhető, hogy a terrorszervezetek aktív tagjai között izraeli állampolgárságú muszlimok is vannak. Példa erre nemcsak a jeruzsálemi jesiva elleni és a bulldózeres támadás, hanem a júliusban letartóztatott Al-Kaida-tagok esete is.

Az egyik názáreti arab, *Muhammed Nidzsam,* aki a jeruzsálemi Héber Egyetem hallgatója volt vegyész szakon (kell az utánpótlás a vegyi fegyverek készítéséhez!), *Bush* elnök izraeli látogatására tervezett merényletet az Al-Kaida közreműködésével. Barátja, a tajbei illetőségű *Ibrahim Nasaf* szintén a fenti egyetemen tanult. Az Al-Aksza mecset szolgált találkozóhelyül a kelet-jeruzsálemi palesztinok és a két diák között, akik az Al-Kaida-csoportot szervezték a hívők soraiból.

Két izraeli beduin pedig Rafahból az Al-Kaida tagjaként a terrorszervezet számára gyűjtöttek adatokat Izraelben lévő katonai támaszpontokról, repülőtéri berendezésekről és különböző, a terroristák számára elérhető célpontokról. Ezeket az Al-Kaida netes portáljain láthatóvá is tették, ahonnan viszont többek töltik le pokolgépek gyártásának receptjeit az Izraelben lakó arabok közül.

Jól jön az a háznál.

Európa nagy része pedig Izraelt tartja terrorista államnak.

Schlesinger Hanna

A Goldmark Kórus Hannoverben

2008 tavaszán a Goldmark Kórus immár 8. alkalommal adott hangversenyt a németországi Hannoverben. A meghívó ezúttal is hitéletünk sokak által ismert személyisége, *Izsák Andor,* az Európai Zsidó Zenei Központ vezetője volt. Az intézmény az ő kitartó, sok-sok éves munkájának gyümölcseként kapott új székházat. Az átadás alkalmával nagyszabású ünnepséget szerveztek a Siegmund Seligmann Alapítvánnyal közösen, s erre az alkalomra kértek fel bennünket közreműködőként.

Az eseményre Hannover egyik elegáns negyedében, a Hohenzollernstrassén, a csodálatos Seligmann-villában került sor, melynek építtetője és tulajdonosa az 1853-ban született *Siegmund Seligmann* volt. Özvegye 1931-ben a házat a városnak ajándékozta, most pedig a Siegmund Seligmann Alapítvány rendelkezésére bocsátották, hogy szolgálja az alapítvány célkitűzéseit, azaz a szakrális zsidó zene alapjára épülő művészet, kultúra, tudomány, kutatás és képzés, vallás és népek közti egyetértés ápolását és támogatását. Az alapítvány elnöke Izsák Andor, kuratóriumának elnöke *Christian Wulff,* Alsó-Szászország miniszterelnöke.

A felemelő átadási ünnepségre a villa tüneményes parkjában hatalmas sátrat állítottak fel, amelyben 350 széket helyeztek el. Az emelvényt Németország, az Európai Unió, Alsó-Szászország és az uniós tagországok zászlóival díszítették fel. Számos prominens személyiség jelent meg, köztük *Stephan Weil* főpolgármester, Christian Wulff, tartományi miniszterek, *Hans-Gert Pöttering,* az Európai Parlament elnöke, a Seligmann Alapítvány kuratóriumának helyettes elnöke, a Seligmann család leszármazottai, valamint Auschwitz polgármestere. Magyarország a konzul személyében képviseltette magát.

Az ünnepi beszédeket kórusunk egy-egy gondolatra felfűzött zenei csokra szakította meg. Elsőként *Ádám Emil* 133. zsoltárát adtuk elő, majd a napi ima egy részlete következett *Samuel Almanntól:* Al tiro, majd ismét egy zsoltár: a 117., melynek szerzője *Samuel Naumburg.*

Elsőként az alapítvány alelnöke, Alsó-Szászország kultuszminisztere, *Lutz Stratmann* köszöntötte a nagy számban egybegyűlteket. Ezt követően a mikrofon elé léptek és beszédet mondtak: *Wolfgang Mauersberg,* Stephan Weil, majd Christian Wulff. Az esemény súlyát jelzi, hogy az Európai Parlament elnöke nagy ívű beszédében, amelynek „A kulturális híd” címet adta, az új intézmény szerepéről és fontosságáról szólt. Részletesen kifejtette, hogy e híd zsidóktól németekig, embertől emberig ível, pilléreit az egyetemes zene alkotja. Minden megszólaló külön köszöntötte Izsák Andort, aki nélkül ez a központ nem jöhetett volna létre, és nem működhetne tovább új keretei között. Talán nem haragszik meg az érintett, ha eláruljuk, hogy ezekben a napokban ünnepli születésnapját, és ehhez is külön gratuláltak az egybegyűltek.

A neves személyiségek szónoklatai után ismét a zsidó zene hangzott fel. *Király László* Erkel Ferenc-díjas zeneszerző Zsoltárkantáta című művéből az 1. és az 5. tételt adtuk elő. Az első tételben *Fekete László* főkántor énekelt szólót, a szólóműnek írt ötödik tételt pedig *Biczó Tamás* kántor énekelte. Orgonán a szerző kísért bennünket. A zsoltárkompozíciót imarészlet követte: Áchávász ajlom. Ádám Emil szerzeményét *Cser Erzsébet* tolmácsolta. E blokk végére az előző művek áhítatos hangulatát oldó könnyed, friss éneket helyeztünk, *Bonia Sur* izraeli zeneszerző dalát adtuk elő: Szim solajm. Ha a sikert tapsban mérik, akkor nem panaszkodhattunk!

Izsák Andor előadása következett „Zsidó zene Európában – Híd a kultúrák párbeszédében” címmel. Kórusunknak izgalmas feladat jutott: a szóba kerülő zenei példákat megszólaltatni a zsidó zene nyelvén. Így hangzott fel *Salamone Rossitól* a Barechu, *Szelényi Istvántól* az 1. zsoltár (*Kéval Zsuzsa* szólójával), *Louis Lewandowskitól* a Má tauvu (Biczó Tamás szólóénekével), és végül *Salamon Sulzertől* az Éc chájim (ismét Kéval Zsuzsa szólójával).

Ezt követően újra miénk lett a színpad, ahol igyekeztünk a közönségnek a zsidó zene sokszínű palettájának újabb elemeit megmutatni. Énekeltünk egy cházid lakodalmast Ádám Emil feldolgozásában, mely pergő ritmusával nagyon jó hangulatot teremtett a sátorban. A következő szám *Naomi Semer* örök értékű dala volt az arany Jeruzsálemről, „Jerusálájim sel zahav”. Nem feledkezve el a számunkra legfontosabbról, a Tóráról, Fekete László énekével felhangzott *L. Waldmann* szerzeménye: Éc chájim. Az esemény színvonalát jellemzi, hogy a kántorszólót Izsák Andor kísérte orgonán. A boldog hangú záróének, L. Lewandowski 150. zsoltára (Hálleluja, Hálleluja!) tolmácsolta kórusunk örömteli érzéseit, melyek végigkísérték az esemény minden egyes pillanatát.

Izsák Andor, a Siegmund Seligmann Alapítvány elnöke és Christian Wulff Alsó-Szászország miniszterelnöke

A színpadról a „Hevenu sálom áléchem” dallamát énekelve jött le együttesünk, és ekkor már egyértelműen mérhető volt műsorunk fogadtatása: a közönség állva tapsolt, volt, aki velünk énekelt, ameddig népes csapatunk elhagyta a sátrat.

A székházavatás protokolláris részének befejeztével az Európai Bizottság fogadását adott a megjelentek tiszteletére. Ezután mi elvonultunk, hogy – péntek este lévén – köszöntsük a szombatot. A villában külön erre az alkalomra berendezett teremben tartottuk meg az istentisztelet, melynek kezdete előtt Izsák Andor helyi kamarakórusa zsoltárokat énekelt, megalapozva az est hangulatát. A kántori teendőket Fekete László főkántor látta el, és a közösségi imákban természetesen aktívan részt vettek kórusunk tagjai is. A hatalmas számú érdeklődőnek köszönhetően a szombat bejövetele egyúttal módot adott számunkra, hogy ne csak kórusműveinkkel, zsoltárainkkal és imaköltményeinkkel tudjunk „hidat építeni a különböző kultúrák, hagyományok közé”, de vallásunk elemeiből is ízelítőt adhassunk az ott lévők számára.

Fontos megmérettetés a Goldmark Kórusnak minden szereplése, lehet az istentiszteleti funkció, zsinagógaavatás, bármilyen ünnepség vagy hangverseny. Ezen a délutánon olyan lehetőséget kaptunk, amilyen ritkán adatik meg: egyrészt jelen voltunk az európai zsidó zenei élet szempontjából igen jelentős intézmény további működését meghatározó eseménynél, másrészt megmutathattuk a zsidó zene szépségeit és hatalmas értékeit sok európai polgárnak, politikusnak és zenei szakembernek. A Goldmark Kórus jövőre lesz 40 éves. Hannoveri kirándulásunk bizonyította, hogy helyes úton jártunk, érdemes volt az elmúlt évtizedekben dolgozni, munkánk jó ügyet szolgált!

Friedmann Péterné

Nem olyan, mint Egyiptom

„Mert az ország, ahová most bemégy, hogy birtokba vedd, nem olyan, mint Egyiptom földje, ahonnan kijöttetek. Ott, ha elvetetted a magot, a lábaddal kellett öntöznöd, mint a zöldségeskertet. Az a föld pedig, ahová most átkeltek (a Jordánon), hogy birtokba vegyétek, hegyes-völgyes föld, az égből hulló eső vize itatja. Az Örökkévaló, a te Istened viseli gondját annak a földnek, állandóan szemmel tartja azt Istened, az Örökkévaló, az év elejétől az év végéig" (5Mózes 11,10–13).

MÓZES itt, utolsó beszédeinek egyikében, ismét összehasonlítást tesz Egyiptom és Kánaán között. Most már nem arról van szó, hogy visszasírja a nép az ottani életet, hiszen már eltelt a 40 év, kihalt a rabszolgasorban született generáció, de Mózes azért nem mulasztja el, hogy kidomborítsa Erec Jiszráél előnyeit Egyiptommal szemben. A Nílus országában sohasem esik az eső, a mezőgazdaság létalapja az öntözés. Izrael országában pedig az esőtől függ, van-e mit enni.

Melyik a jobb?

A midrás egyértelműen az ereci éghajlatot tartja annak.

Nem olyan, mint Egyiptom földje – idézi Rási a Szifré nevű midrásgyűjteményt, majd hozzáteszi: hanem jobb.

Málbim szerint az Írás magyarázatot ad arra vonatkozóan is, az Örökkévaló miért nem Egyiptomot adta a zsidóknak, hiszen az egyiptomiak, akik évszázadokon át elnyomták és kihasználták Jákov fiait, rászolgáltak volna, hogy elűzzék őket földjükről.

Igen ám – mondja az Írás –, de Egyiptom nem olyan jó, mint Kánaán. Ott sohasem esik az eső, a földeket öntözni kell. Erecben viszont a mezőgazdaság természetes úton, a csapadék ciklikussága révén működik.

* * *

NACHMANIDES szerint azonban az Írás egyszerű, nem aggádikus értelmezése éppenséggel ennek az ellenkezőjét sugallja. Nem olyan, mint Egyiptom – hanem rosszabb. Ezt a mózesi figyelmeztetés részeként kell értelmezni, miszerint ha betartjátok a parancsolatokat, egy tejjel-mézzel folyó országot kaptok, ahol az Örökkévaló biztosítja számotokra az esőt, ezáltal a jó termést. De ha nem, akkor országotok olyan sem lesz, mint Egyiptom, ahol végül is a Nílus vizével termővé lehet tenni a földet. Erecben csak akkor van víz, ha esik az eső. Így, ha nem viselkedtek az isteni elvárásnak megfelelően, Isten nem áldja meg az Országot életet adó esővel, s akkor az Ország nagyon rossz lesz számotokra, mert nem terem majd meg földjén semmi, és még fű sem nő a hegyek lankáin.

* * *

SMUÉL BEN MEIR (Rásbám), az ismert racionalista kommentátor a midrástól függetlenül az egész gondolatmenetet feltételes módban folytatja.

A Tóra vonatkozó fejezetein végighúzódik az az eszmeáramlat, miszerint feltétlenül be kell tartani az isteni parancsolatokat, ugyanis Erec valóban jobb, mint a többi ország, de csak akkor és azoknak, akik Isten útját járják. Azok számára, akik az isteni törvényeket elvetik, rosszabb, mint a többi ország. Ugyanis Egyiptomban – mondja – mindenkinek van kenyere, aki nehéz és fáradságos munkával megműveli a földeket, lett légyen az érdemdús vagy vétkes ember. Nem úgy Erecben, ahol az isteni Gondviselés csak akkor küldi az életet adó esőt, ha az emberek megfelelően viselkednek. Ha nem – akkor jön a szárazság…

És valóban. Mindjárt a fentebb idézett versek után következik a Smá második fejezete, amely úgy kezdődik: „Ha engedelmesen hallgattok parancsolataimra, amelyeket ma parancsolok nektek, ha szeretni fogjátok az Örökkévaló Isteneteket és teljes szívvel szolgáljátok őt, akkor esőt adok földetekre a maga idejében, korai és kései esőt… vigyázzatok, hogy szívetek el ne csábítson benneteket, el ne hajoljatok és ne szolgáljatok más isteneket, mert akkor fellángol az Örökkévaló haragja ellenetek, bezárja az eget, és nem lesz eső és a föld nem hozza meg termését" (uo. 11,13–17).

(Ékev hetiszakasz)

Egyértelmű, hogy ez esetben nem tudományosan meghatározható időjárásról van szó, hanem az isteni bűn és bűnhődés megnyilvánulásáról. Ezek után nem csoda, hogy a korabeli zsidók között is voltak olyanok, akik vissza-visszavágytak abba az országba – Egyiptomba –, ahol ugyan vízzel és verejtékkel kellett a földet öntözni, de nem voltak kiszolgáltatva az isteni hatalomnak, amely számon kérte tetteiket.

* * *

AZ ÍGÉRET FÖLDJE nemcsak klímájában különbözik Egyiptomtól. Amikor Mózes megáldja a népet, és kilátásba helyezi, hogy „nem lesz benned és közted magtalan, sem ember, sem állat között", és azt is, hogy „eltávolít az Isten tőled mindenfajta egyiptomi nyavalyát és betegséget, amiket jól ismertél" (uo. 7,14–15), akkor olyan konkrét betegségekről beszél, mint a trachoma, a különféle bőrbajok, a lepra vagy a dizentéria.

S amikor a nép fél a honfoglaló háborútól, a válasz erre ismét csak Egyiptom. „Emlékezz vissza – mondja Mózes a népnek –, mit tett az Örökkévaló a fáraóval és egész népével" (uo. 7,18).

Figyelemre méltó, hogy Mózes – példaként – mindig Egyiptomot említi, soha nem Szichont vagy Ógot, nem Ámálékot, netán Midjánt. Ennek oka az, hogy az említettekkel vívott háborúk ún. természetes harcok voltak, ahol győzelmüket a saját erejüknek és ügyességüknek tulajdoníthatták, míg Egyiptomban nyilvánvalóan „az Örökkévaló tette", az ő akarata szerint történtek a dolgok.

A szidra tele van Erec Jiszráél dicséretével. Az egyik ilyen idézet Szánheribtől, Asur királyától származik. Amikor Jeruzsálemet ostromolta egy renegát zsidó, Rávsáké révén, megpróbálta a nép Istenbe és királyába vetett hitét és bizodalmát megingatni. Tette ezt oly módon, hogy megüzente ellenfeleinek, ne higgyék, hogy megmenekülhetnek tőle, ahogy a környező népek sem voltak képesek támadását kivédeni. Majd azt mondta: „várjatok, amíg elviszlek benneteket egy, a tiétekhez hasonló országba" (Jesája, 36,17).

Bölcseinknek feltűnt, miért nem azt mondta-ígérte, hogy egy jobb vagy szebb országba száműzi őket. Azért – válaszolták –, mert akkor biztosra vették volna, hogy hazudik. Hiszen ilyen – szebb, jobb ország Erecnél – nincs…

Amikor a gazdag koplal

„Áldottabb leszel minden népnél" (5Mózes 7,14).

MÓZES ezen ígéretét N. Z. Berlin, a híres Náciv akként értelmezi, hogy „ámbár a népek nyugalomban élnek és dolgoznak, te pedig állandóan háborúra kényszerülsz, mégis áldottabb leszel náluknál".

Mások szerint az áldás szövege úgy is értelmezhető, hogy a népek maguk fogják Izraelt áldani.

A Jeruzsálemi Talmud azt mondja, „ha egy nem zsidó megáldott, mondjál rá ámént", mert a fenti vers erre feljogosítja őt (Jeruzsálemi Talmud, Bráchot, 8,8). Még azt is hozzáteszi, hogy ha egy nem zsidó Istent áldja, arra is ámént kell mondani.

* * *

BÁÁL-SÉM-TOV egyszer éppen előimádkozóként tevékenykedett a zsinagógában, amikor hirtelen félbeszakította imáját. Kisietett az utcára, ahol egy paraszt éppen fát árult. A cádik megvett tőle egy szekérnyit, s utasította, szállítsa a tanházba. Ezt követően szólt tanítványainak, hogy a fa árán felül adjanak az embernek pálinkát, annak fejében, hogy elszállította a tüzelőnek valót a tanházba.

Az eladó meghatódva hálálkodott: áldva legyen a zsidók Istene, akinek ilyen szent népe van. Biztos vagyok benne, ha nem egy zsidó veszi meg tőlem a fát, nem kaptam volna semmit sem a szállításért.

A tanítványok nagyon meglepődtek azon, hogy Báál-Sém-Tov félbeszakította imáját, s ráadásul olyan mindennapos dologgal foglalkozik, mint fa vásárlása. Nem is hagyták szó nélkül, és megkérdezték, hogy tehetett ilyet.

Tudtomra adták, hogy az egekben felettébb haragszanak azokra a falusi zsidókra, akik a mérésnél és számolásnál becsapják a parasztokat. Kénytelen voltam befogni az égi vádló száját azzal, hogy elértem, hogy ez a nem zsidó ember áldja a zsidók Istenét – hangzott a felelet.

Naftali Kraus

ZSOLTÁROK KÖNYVE

A 65. zsoltár

A most következő zsoltár a megbocsátó és csodatevő Örökkévalónak szóló háladal, aki meghallgatja a költő imáját, és áldást küld a Földre. A zsoltár, címét leszámítva, három részre osztható:

1. Bevezető sorok.
2. A Mindenható hatalmának ábrázolása.
3. Isten szeretete és áldása a Földön.

Következzék a vers fordítása:

A karmesternek, Dávid zsoltára, háladal. Elnémul Előtted a dicséret, Cion Istene, beteljesül Számodra a fogadalom. Az imákat meghallgatod, Hozzád fordul minden halandó. Bűneim túlnőttek rajtam, vétkeinket mégis megbocsátod. Boldog, akit kiválasztasz, akit közeledbe engedsz, hogy udvarodban lakozzék, betelve házad javával, csarnokod szentségével. Csodáid igazával hallgass meg, segítő Istenünk, távoli földrészek, messzi tengerek Bizodalma, akinek ereje hegyeket emel, szilárdsággal övezve őket. Lecsillapítja a tenger moraját, hullámok háborgását és nemzetek zúgását. Távoli népek félik jeleidet, Napkelet és Napnyugat lakóit megörvendezteted. Áztató esővel gondoskodsz a földről, bőséggel gazdaggá teszed, Isten patakjából árad vize, gabonájukat megszerzed, bizony elkészíted azt. Barázdáit megitatod, göröngyeit elsimítod, záporokkal lágyítod meg: megáldod növényzetét. Jóságod esztendejét megkoronázod, útjaid bőséget árasztanak. Életre kel a puszta oázisa, s a lankák örömbe öltöznek. Magára ölti a rét a nyájat, s a völgyek gabonába burkolóznak, ujjonganak, dalra is fakadnak.

A zsoltár címében szereplő héber *sír* szó jelentése (a mai héberben is) egyszerűen 'dal', 'ének', 'költemény', mi azonban háladalnak fordítottuk, mert a Zsoltárok könyvében többnyire az öröm és a hála költői alkotásaira használják. (A soron következő, hasonló műfajú zsoltár címében is ugyanezt a szót találjuk.)

Az 5. mondat végén található kifejezést kétféleképp lehet érteni. Ez voltaképp birtokos szerkezetű, héberül: *kdos hékhalekhá* (= csarnokod szentsége). Ezért valószínűbbnek tetszik, ahogyan mi is fordítottuk, vagyis ezt a két szót az előző mondatrész („házad javával") szinonimájaként fogtuk fel. Mások azonban úgy vélik, ez valójában egy felcserélt jelzős szerkezet (tehát appozíció történt), s ebben az esetben a kifejezés a Szentélyre utal. Singer Leó is így ülteti át: „templomod szentélyének".

A következő két vers Isten végtelen hatalmát szeretné bemutatni. A magas hegyek és a végtelen hullámok, a tenger és a szárazföld az ókori ember szemében a legnagyobb csodálatot váltották ki. Úgy érezték, mindezeket Isten rendezte és rendezi el. És ha Ő le tudja csillapítani a tenger habjait, mennyivel inkább képes megnyugtatni a zúgolódó népeket! A 9. vers a Föld legtávolabbi pontjain élőkről szól, akikben Isten alkotásai tiszteletet ébresztenek. Ám a Föld szélein élők nemcsak félve figyelik Isten jeleit, de a Mindenható meg is tudja őket örvendeztetni. Róluk a régiek úgy gondolták, ők köszöntik a reggelt, illetve ők búcsúztatják az estét, mert náluk, Keleten, jóval hamarabb kel föl, illetve Nyugaton jóval később áldoz le a Nap. A vers második fele (szó szerint: „a reggel és az este megtalálói") tehát nem más, mint a mondat első része alanyának szinonimája, a távoli égtájakon lakók költői megfogalmazása. Persze, sokan ezt másképp értelmezik. Singer Leó például így fordít: „ha megérik a reggelt és az estét, ujjongásra készteted".

A 10. verstől a költő Isten jótetteit sorolja fel, amelyekkel megáldja a termőföldet. Az áldás a Közel-Keleten mindenekelőtt a kellő csapadékban nyilvánul meg. A héber *gdud* szó a Bibliában főként csoportot, csapatot jelent, de a későbbi, talmudi irodalomból tudjuk, hogy a talaj művelését akadályozó kisebb halom, földgöröngy is lehet (Érubin 93b). Isten „útjai" minden bizonnyal az eget jelentik, ahonnan az áldást hozó eső érkezik. Mások azonban úgy vélik, ez a földi utakra vonatkozik, hiszen minden az Örökkévalónak köszönhető. Ahogyan az étkezés előtti hagyományos zsidó imádság is fogalmaz: Isten „hozza elő a kenyeret a földből".

Raj Tamás

ZSIDÓSÁG RÉGI TOLLAL

Lapozgatás egykori zsidó újságokban

Ára 20 fillér
A MAGYAR ZSIDÓK LAPJA
EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP

Mottó:

„Az elhagyott vonásokat fölveri a vadon."

(Székely Magda)

Mivel a Képes Családi Lapok a nehéz időkben az antiszemita propagandaáradat szennyére, a folyamatosan ömlő ellenőrizhetetlen, tudománytalan, bizonyíthatatlan vádakra való reagálásra kényszerült, egyre kevésbé elégítette ki a család különböző korosztályainak olvasói igényeit. Különösen így volt ez a háború kitörése után, az egyre gátlástalanabb antiszemita publicisztika térhódításakor. Mégis, olykor-olykor egyetemes értékű írásokkal találkozhatunk, melyek méltán számíthatnak a mai olvasó érdeklődésére.

Az 1940. november 12-i számban jelentős terjedelmű cikket olvashatunk arról, hogy Delhiben, hetvenkét éves korában elhunyt Schwaiger Imre, „a tehetséges festő és nagynevű műértő, a Távol-Kelet, főként India és Tibet ősi művészetének nagy tudású kutatója. Schwaiger Imre szegedi zsidó családból származott. Hosszú évtizedek óta külföldön élt, részben Londonban, részben Bombayben és Delhiben, de esztendőket töltött India és Tibet, főként Nepál városaiban is, sőt, ellátogatott olyan területekre, ahol még alig járt fehér ember, és ahová még híre sem jutott el az európai civilizációnak". A zsidóságot napról napra érő támadások ellensúlyozásának egyetlen módja volt: az értékek felmutatása. Persze csak visszafogottan, szemérmesen és kulturált módon, mellőzve azt a jogos büszkeséget, melyet a valóság, az ország tudományos, kulturális és gazdasági életében való részvételünk méltán indokolt volna.

Schwaiger Imre neve alig ismert. „…évtizedeket töltött külföldön, […] ha csak tehette, ellátogatott Budapestre és szülővárosába, Szegedre, az expedíciókon megszerzett legértékesebb műtárgyakat Budapestre küldte, hogy az itteni Kelet-Ázsiai Múzeumot gazdagítsa." A nagy műveltségű kutató, Hopp Ferenc, a Calderoniféle látszerészcég tulajdonosa, ötször utazta körül a Földet, üzleténél jobban érdekelte a művészet, gyűjteményét még életében az országnak ajándékozta, de az „a legkevésbé sem volt rendszeresnek, még kevésbé teljesnek mondható". Felvinczi Takács Zoltán, a múzeum anyagának gondozásával megbízott nagy hírű tudós és egyetemi tanár mélyen fájlalta, hogy a „Kelet-Ázsiai Múzeumban csak nagyon kevés az indiai anyag, s ami még súlyosabb hiány: egyetlen darab sem képviselte a Hopp-gyűjteményben a Kelet ókori művészetét". A múzeum fejlődésnek indult, az Andrássy úti villában Xantus János, Szemere Attila, Zichy Ágost, Pulszky Károly gyűjteményét is elhelyezték, sőt, ide került néhány kivételes darab Kossuth Lajos porcelángyűjteményéből is.

„Igazán nagy lendületet azonban az adott a múzeum fejlődésének, hogy felkarolta azt Schwaiger Imre, aki a múzeumban most őrzött több mint ötezer műkincsnek mintegy egyharmadát ajándékozta. […] Neki köszönhető, hogy ma már a budapesti Hopp Ferenc Múzeumban tanulmányozható Kelet-Ázsia ókori művészete, néhány nagy becsű tárgy képviseli a Kr. előtti második évezred gazdag indiai népművészetét is.

Hatalmas Buddha-szobrokat, régi indiai festményeket, faragványokat, hímzéseket, csontból, kőből, bronzból, aranyból, ezüstből készült dísztárgyakat küldött Schwaiger Imre Budapestre, az Andrássy útra Indiából, Tibetből, Nepálból, de Japánból és Kínából is" – írja a cikk (g-j)-vel jelölt szerzője.

Nagy ívű karrier, izgalmas, bátor, kalandokban bővelkedő életpálya bontakozik ki előttünk. A szegedi fiatalember ügyes festőnek indult, de feltehetően nem érzett elegendő elhivatottságot a festészet iránt, inkább esztétikával, tudományos és művészettörténeti tanulmányokkal foglalkozott. Különösen érdekelte Kelet-Ázsia, kiváltképp India, Tibet, Nepál. Távol-Keletről hozott műkincseiből műkereskedést nyitott Londonban, mely hamarosan divatba jött, és Anglia legelőkelőbb és leggazdagabb gyűjtői vásároltak nála, mint például a világháborús hadügyminiszter, a Hampshire nevű megtorpedózott hadihajón életét vesztett Lord Kitchener. Érdekes megjegyezni, hogy röviddel a hadügyminiszter halála után érkezett meg az a néhány kínai festmény, melyeket még ő rendelt meg, és a háború után Schwaiger a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Múzeumnak ajándékozott. A húszas évek elején hatalmas műkereskedést alapított Delhiben, mely a világ egyik legjelentősebb Kelet-Ázsiai gyűjteménye is volt. Később Nepálra specializálta magát, a Gaurizankar lábánál kialakult különleges stílusú népművészetet tanulmányozta és gyűjtötte. Indiában élő nepáli előkelőségek, katonatisztek, konzulok voltak a barátai, szoros kapcsolatot ápolt a maharadzsával is. De ugyanígy érdekelték őt az egyszerű kereskedők, munkások, földművesek is, akiknek révén a Himalája hegyvidékének a világtól elzárt távoli zugaiba is eljuthatott.

Csalhatatlan szemű, biztos ítéletű műkereskedő volt. Rendkívüli tiszteletnek örvendett tudományos és művészeti körökben is. Delhiben lévő palotájába bejáratos volt a társadalmi elit krémje. Különösen azok a magyarok szerették, akiket a sors Indiában vagy másutt összehozott vele, és akiknek „Schwaiger Imre mindig rendelkezésére állott; ha kellett, tanáccsal, ha kellett, pénzzel, ha kellett, összeköttetéseivel". Amikor 1940-ben meghalt, a budapesti Kelet-Ázsiai Múzeumra kitűzték a gyászlobogót, és még sok indiai és angliai múzeumra és tudományos intézetre is.

Jó lenne valamiképpen megőrizni azoknak az emlékét, akik öregbítették jó hírnevünket, a zsidóságét és a magyarságét egyaránt, és akikre, ha közösségünket bántják, büszkén hivatkozhatunk. Gondoljunk rá és a gyűjtemény többi neves szaporítójára is, ha a Kelet-Ázsiai Múzeum mesés szépségű kincseiben gyönyörködünk.

Magén István

ELMONDJUK NEKTEK

– avagy gondolatok Deutsch Gábor legújabb könyvéhez –

Egy soha el nem készült, sokrészes dokumentumfilmsorozat kifinomult irodalmi stílusában megírt forgatókönyv mozaikdarabjaiból válogatott kötet *Deutsch Gábor* legújabb műve, az *Elmondjuk Nektek*. Egy olyan egyéniség irodalmi ihletettségű visszaemlékezése, amelyben a krónikás fegyelmezett történeti hűsége találkozik a kutakodó tudós érdeklődő kíváncsiságával, a mesélőkedvű pedagógus spiritualitás iránti érzékenységével. Ahogy egyik rokona nevezte, a sülgéher *(sic!)* sokfelé sodródik, habár Budapest határát alig-alig hagyja el.

Könyvének előszavában így vall: „Egy fel nem tett kérdésre válaszolnunk kell: kinek szól ez a könyv? Mindenkinek, akit az elmúlt hatvan év eseményei őszintén érdekelnek. Igyekeztünk olvasmányosan megírni…” Nagyon igaz ez az állítás, hiszen Deutsch eddigi könyveit, írásait, cikkeit kutatók, történészek, folkloristák szinte forrásanyagként használták.

E kötet is alapműként szolgál a családfakutatóknak, a szociológusoknak, a demográfusoknak, a közélet eseményeivel foglalkozó politológusoknak, akiket érdekel a 20. század ötvenes, hatvanas, hetvenes éveiben élt magyarországi zsidóság sorsa, a Dob utcában s annak környékén, mai kifejezéssel a zsidónegyedben élt egyéniségek sajátos világa. Persze a szerző képzelete csapong, s a központi gondolatsort a környezetre való sajátos kitekintéssel gazdagítja.

Így születnek meg *Majse Moskovits* monológjai vagy a *Groszberg* família életútja. A máramarosszigeti és szatmári legendák és a *Teitelbaum* dinasztia története. *Hajdú Andrásnak,* az Izrael-díjas zeneszerzőnek, a Bar Ilán Egyetem professzorának rendhagyó karrierje vagy *Heves Lajos* hősies helytállása. Édesapja, *dr. Heves Kornél* főrabbi szavai a mai napig üzenetet hordoznak az utókor számára: „Fiam, a közéleti pályán a tüske sok, a bogáncs tömérdek, megszúr, megtép, hogy kiserkenjen a véred, mégse tekints hátra, mindig csak előre, hívő hittel várj mindig jobb időkre.” A hitvesi hűség apoteózisa a *Szepesi* házaspár életéről szóló A tölgy és a hárs című írása. A magyarországi cionizmus hőskorának idealizmusát ragyogó meglátással érzékelteti az *Engländer Tiborról* rajzolt portréban. A status quo mozgalomról írt elméleti alapvetésében *Fischer Benjáminról* és a modern ortodoxiáról értekezik. A mindennapok zsidó kétkezi munkásai közül kiemelkedik a bádogosmesterről és a metróépítőről leírt gondolatsora. Külön érdekessége és egyben kortörténeti csemegéje a kötetnek, hogy milyen fontos teret szentel a szerző olyan nem zsidó személyiségeknek, mint *Dessewffy Sándor* vagy az életmentő japán, *Sugi Hara,* a Litvániában a második világháború alatt szolgálatot teljesítő diplomata, aki 6000 zsidót mentett meg a soá idején.

E sorok írójának ízléskultúrájához legközelebb a VII. kerületi egykori ortodoxia mikrotörténeteinek hősei állnak. Néhányat közülük személyesen is ismertem, illetve ismerek. A szerzőnek sikerül a közöny leple alól kiemelni merész helytállásukat. A diktatúra éveiben, amikor százak és ezrek „lapultak”, *Groszberg Slomo* Izrael földrajzának tanításáért börtönbe került. Vagy a méltatlanul elfelejtett *Majse Weisz* főrabbi az ateizmus tobzódásának korszakában hirdette a Tóra szeretetét. A Mátészalkáról, a szombattartó szövetkezet elnöki székéből az ortodox hitközség élére került *Fixler Hermann* nemcsak Magyarország, hanem a környező országok maradék ortodoxiájában is tartotta a lelket. A nemes jellemű *Benedikt Sándor* rabbi az 50-es évek második felében a főnixporaiból újjászülető ortodox jesiva élére állt, hogy a jelenlegi ortodox főrabbi egyik rebbéje lehessen. Hogy csak néhány példát emeljünk ki a gazdag választékból.

Jellegzetes, vidékről származó, de Budapesten megtelepedett ortodox családok – *Garamiék, Weiszbergerék, Helferék* – életútjának bemutatásával érzékelteti az általa tárgyalt korszak anakronizmusait, s persze a hithűséget, mely ezeket az embereket éltette.

Miközben őszintén megfogalmazza a mai magyarországi ortodoxia gondjait, megrajzolja a jövő lehetséges (?) reménységét, az ún. Keleti Kajlelt, a Koppel Reich Kajlelt stb.

Komoróczy Géza Deutsch Gáborhoz, a Scheiber-díj kitüntetettjéhez 2007 márciusában a Goldmark Teremben elmondott laudációjában többek között így ír: „Deutsch Gábor szerény ember, ott van mindenütt, ahol zsidó dolog történik Magyarországon, vagy legalábbis Pesten, de nem mutogatja magát, nem kérkedik tudásának kincseivel. Egy csöndes beszélgetésben, négyszemközt, a közelmúltban megemlítette, milyen öröm számára a kóved, hogy a rabbiképző, ahová ő nem járt, csak mostanában és tanítani, megtisztelte a morénu címmel. Még ez is jellemző rá: azt a kitüntető címet viselheti, melyet több igaz történetének hőse viselt a XVIII/XIX. század fordulóján.”

A kötet, amely a Gabbiano Print Kft. és az ORZSE jóvoltából látott napvilágot, irodalmi értékén túl 121 község zsidóságának állít emléket. A kötet végén található névmutatóban több mint 600 név szerepel, melyeknek viselői valamilyen szinten részesei a magyarországi zsidóság történetének.

Deutsch Gábor kiváló könyve olvasmányos írás. Oktatói, írói pályájának értékes állomása. Ihletője, elkötelezettje és megélője a magyarországi zsidó hagyománynak, akit megérint a pillanat varázsa, tanításra inspirál hőseinek sorsa.

Ő tudja, hogy a fa koronáján egyformán szépek a levelek, habár múltjuk, eredetük-erezetük, színük eltérő, de harmóniájuk a természet ékességévé nemesíti őket.

„Mert az ember olyan, mint a mező fája...” (Dövárim)

Schőner Alfréd

Nem szereti a fasizmust

Bächer Iván kabaréja

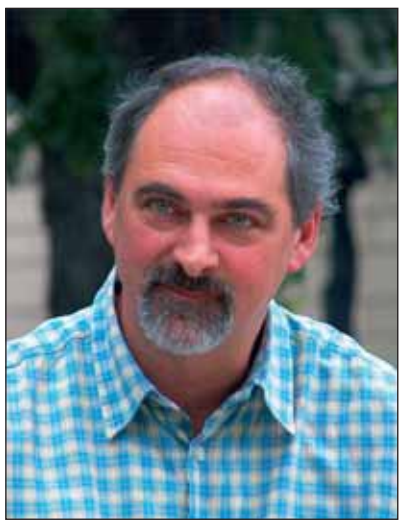

A Zsidó Nyári Fesztivál mellett, vagy éppen annak keretében (fogalmam sincs), a Spinoza is megrendezi a Zsidó Heteket. Annyi színvonalas műsor van mindkét helyen, hogy nem győzöm kapkodni a naptáramat. Egy program kiváltképp felkeltette az érdeklődésemet, ugyanis a jó nevű író, publicista, *Bächer Iván* Az én zsidó kabarém címmel szeptember 4-én lesz a Spinozában. A zongoránál vagy Ökrös Ottó játszik majd, vagy ő. A kuplékat vagy Gyabronka József adja elő, vagy Rácz Attila. Ez 100%!

Mindezek tudatában vettem egy nagy levegőt, és feltárcsáztam a „kollégámat”. (Ezt ő mondta!) Találkozóra hívtam, és láss csodát, nem kérette magát, mint az előző riportalanyom, aki két perce végzett a főiskolán. A fiatal hölgynek semmilyen időpont nem volt megfelelő, ezzel szemben Iván szinte azonnal randevút adott a Firkászba. Ekkor estem csak igazán pánikba, úristen, egy nap alatt vajon hány Bächer-könyvet tudok elolvasni? Internet jobbról, internet balról, forgatom, tekergetem, elkalandozok. Lehetetlen holnap kollokválnom Bächerből. Majd megnyugodtam, és megpróbáltam emlékezni. Hát persze, a Nagypapa hűlt helye még a szerző szerint is egy zsidó könyv. Azzal mintha már találkoztam volna. A cikkeit a Népszabadságban szoktam olvasni, könyveinek se szeri, se száma, adja hírül a világháló. Rengeteg könyve jelent meg. Írt Hatlábú ebkönyvet, írt történelmi szakácskönyvet, van neki Intőkönyve, Vendégkönyve, és mindehhez még csak középkorúnak számít. Ötven év múlva nem vállalkozom vele hasonlóra.

Úgy döntöttem, hogy ennyi tudatlansággal igazán elmehetek az interjúra. (Hogy mégsem, az csak később derült ki, de addig is vadul mosolyogtam.)

Az ebédtányérja még ott van előtte, tele zöldségmaradékokkal. Úgy látszik, húsevő. Hogyan tovább? Most enni fog? Inni? Mi lesz ebből? Egy pillanat alatt eltűnt belőlem a randira hívók biztonsága, megsemmisültem.

– Mesélnél valamit (pertuban vagyunk!) az őseidről, a zsidósághoz fűződő viszonyodról?

– A holokauszt alatt a nagyapámnak jó papírjai voltak, apukámat munkaszolgálatra vitték egy fatelepre, ami nem tett jót zongorista kezének. Egyébként hétköznapokon nem vagyok zsidó, csak ha zsidóznak. Ma Magyarországon az vagyok. Még a templomba is eljárok, pedig egy szót sem értek héberül. Egyébként micsoda dolog felekezet, faj, származás vagy valami más efféle bajos szempontok szerint különböztetni meg az embereket? Én a zsidóság kérdését másképpen fogom fel. Számomra ez se nem vér, se nem hitvallás, de még csak nem is kultúra kérdése. Hanem a sorsé. A zsidó sors az, ami valakit zsidóvá tesz. Egyszerűbben: zsidó az, akit mások lezsidóznak.

– Ezzel a fölényükkel a zsidózók is tisztában lehetnek.

– Mint tudjuk, nem új keletű a téma. Néhány éve beleolvastam a Nobel-díjasokkal foglalkozók irodalmába, és szomorú lettem. Ugyanis szerintük nincsen magyar Nobel-díjas. Igazi nincs. Magyar nevű az van, tucatnál is több – mondják a szélsőpolgárok. Olyan, aki itt élt, született és dolgozott, nincsen egy sem. A szélsőkörösök szerint az igazi magyar Nobel-díjasra még várni kell.

– Eveznék egyet.

– Merre?

– A Spinozába. Volt már darabod ezt megelőzően is?

– Harminc évvel ezelőtt. Próbálkoztam. Előadták a Játékszínben, Nyíregyházán, a tévében. Ezek mind egyfelvonásos jelenetecskék, monológok voltak. Nem vagyok jó színdarabíró. Azóta megtanultam párbeszédet írni, valamint rövid mondatokat. Egyébként Az én zsidó kabarém nem darab, hanem egy műsor, amelyben sok kuplé hangzik el. Ebben viszont már van gyakorlatom, mert Gyabronkával több mint 100 esten vagyunk túl.

– És mindig, mindenhol ugyanaz a műsordarab?

– Mindig új és mindig más. Tulajdonképpen azok inkább felolvasóestek voltak, most viszont kuplék is elhangzanak. Ha nem vállalja a zongorista, akkor lehet, hogy nekem kell őt helyettesítenem.

– Biztosan mindenki tudja rólad, hogy zongorázol is. Én nem tudtam.

– Apukám zongorista volt, és megszoktam a hangszert. Tanultam vagy húsz évig.

– Mikor ülsz le játszani, ha boldog vagy ha szomorú vagy?

– Csak ha kell.

– Ahogy hallgatlak, nem tudom, hogy szavaidban mi a komoly, mi a cinikus irónia. Van olyan, amikor kijössz a védőburkodból? És csapkodsz? És ideges leszel?

– Van. Ideges vagyok a politikától. Nem szeretem a fasizmust.

– Egyedül élsz?

– Nem vagyok magányos.

– Nyaralni voltál vagy mész?

– Nem szeretek nyaralni. Különben is: mit nyaraljak ki?

Megérzem a beállt csendet. Meg hallom is. Gyorsan elbúcsúzom. Még utánam szól, hogy nem kell „bemutatni” a cikket. A Tátra utcában bandukolva arra gondolok, remélem, kapok jegyet a Spinozába. Mert marhára érdekel, hogyan zongorázik. Ugyanis írni emberfelettien tud. Még hogy én kolléga?!

Bozsán Eta

Megkérdeztem, mit jelent számára az, hogy „boldogság”. Válasza rövid volt: Megtaláltam mindazt, ami örömet okoz.

És mi keseríti el? – kérdeztem. Na, itt azért bőbeszédűbb lett Vladimir. Legjobban azért haragszom – mondta –, ha valaki, legyen bárki és foglaljon el bármilyen pozíciót, emberi mivoltáról feledkezik meg.

Beszélgetőtársam azóta már járt Izraelben is, ahol a Kotelnél tartották egyik unokája bár micváját.

Nos, amennyiben bárkiben feltámadna az érdeklődés a kötet iránt, a kiadó segítségével hozzájuthat.

Belelapozgatva jó stílusának, olvasmányosnak tartom.

gáljuli

Vladimir Rott és a Zsidó Múzeum

E cikk megjelenésekor a Zsidó Múzeum előterében már egy ideje látható az a két emléktábla, mely dupla céllal állíttatott. Elsősorban: „A kanadai Vladimir Rott családja adományaként a Magyarországon kihalt Roth család (Miskolc) emlékére”, ezzel is megköszönve azt az egymillió forintot, amelyet szabad felhasználásra a múzeum rendelkezésére bocsátottak, másrészt hagyományteremtő szándékkal: „Tisztelet az adományozónak”.

Az avatáson a mecénáson, feleségén, régi barátain, az adománnyal kapcsolatosan segítséget nyújtó bankigazgatón kívül megjelent az intézmény vezetője, *Békési Éva,* valamint munkatársai is.

Vladimir Rott derűs, kiegyensúlyozott, joviális ember benyomást keltette már az eseményt megelőzően is, majd közben és utána is folyamatosan intézkedett, fotózásokhoz állította megfelelő rendbe a társaságot, mindenkihez volt néhány barátságos szava, megnyilvánulása, 73 éve ellenére nem tűnt sem fáradtnak, sem idősnek.

Az igazgató asszony üdvözölte a megjelenteket, beszélt az adományozó 2007-ben kiadott, „Apám levelei a szibériai munkatáborokból” című – már oroszul is megjelent – kötetéről (Széphalom Könyvműhely), amely egy találkozást eredményezett, hosszú beszélgetést, s az adományozóróval való barátságát is megalapozta. Aki betér, majd távozik a múzeumból, annak látnia kell, és egyúttal emlékezni a tragikus múltra – hangsúlyozta Békési Éva.

Vladimir Rott néhány szép mondatban beszélt családjáról, a „Klauzál téri nagymamáról”, arról a zsinagógáról, melyhez emlékek kötik.

Elmondta, számos adatot, dátumot, nevet attól a néhány még élő idős embertől kaphatott, akik jól ismerték családját, melyből 34-en nem tértek vissza Auschwitzból.

A Budapest Bank felelős tisztségviselője, *Fekete Éva* részvételével került sor a szerződés ünnepélyes átadására.

Ezután a Dohány utcai zsinagógába vonult a társaság, ahol a Zsidó Múzeum munkatársa, *Faragó Vera* adott áttekintő magyarázatot.

A következő program a múzeum termeinek bejárása lett volna, de Vladimirral kicsit „megszöktünk”, és egy padra leülve beszélgettünk. A kölcsönös (kicsit oroszos) udvariassági mondatok elhangzását követően sokat mesélt életéről, életükről, arról, hogy születésétől kezdve egészen egyetemi tanulmányai befejeztéig Bobrujszkban, majd Tomszkban élt. 25 évesen, nagyon körülményesen jutott el először Budapestre, ahol végre találkozhatott nagymamájával (aki régóta hazavárt, akkor még „csak” eltűntnek hitt fiát látta benne), nagynénikkel-nagybácsikkal. Ennek ellenére, vagy épp ezért, hihetetlenül sokat jelent számára ez az ország, ahová ha csak teheti (és teheti), évente ellátogat.

Ez a magyarázat (ha kell egyáltalán) a nagylelkű adományra, amelyet a családi hagyatékból finanszírozott.

1974 óta él Kanadában, pár éve nyugdíjasként, de máig is dolgozó aktív emberként, második könyvén (2-3 hónapon belül lát napvilágot) is munkálkodva.

Vladimir Rott három dologról nagyon szívesen beszél: a mélyen megélt (szerinte ám hoórec) zsidóságáról, családjáról és a barátságról. Közel fél évszázada él együtt Mongóliából származó élete párjával, akivel társak a hosszú évek óta folyamatos és hatékony torontói „snórerolásban” is: a végetlenül szegény mongol zsidóknak segítenek emberibb életet élni, diagnosztikai gépekkel, temetésekhez nyújtott segítséggel, gyógyszerekkel, s egyéb téren is.

Három sikeres gyermeke van, s unokák, unokák… szép, nagy, összetartó, egymást erősítő és segítő család.

A Rott házaspár a táblák előtt